

Tempus Bilten

Tempus Bilten | Decembar 2012. | br. 003

Sadržaj

1. Tempus IV (2007-2013) - Program za partnerske zemlje.....	4
1.1 Podržavanje nacionalnih reformi.....	4
1.2 Osiguranje kvaliteta.....	4
1.3 Partnerstvo sa zainteresovanim stranama izvan univerziteta.....	4
1.4 Reforme na EU univerzitetima.....	4
1.5 Novo upravljanje programom.....	4
1.6 Tempus u pokretu.....	5
2. Učešće Crne Gore u Tempus programu.....	6
3. Šesti konkurs za prijavu projekata u okviru Tempus IV programa.....	5
3.1 Novine u šestom konkursu.....	6
3.2 Nacionalni i regionalni prioriteti za šesti konkurs.....	7
4. Projekti izabrani u okviru petog konkursa Tempusa IV.....	8
5. Erasmus Mundus program.....	9
5.1. Akcija 1: Zajedničke master i doktorske studije.....	9
5.2. Akcija 2: Erasmus Mundus partnerstva.....	9
5.3. Akcija 3: Promocija Evropskog visokog obrazovanja.....	9
6. Žan Mone Program.....	10
6.1. Ključna aktivnost 1: Žan Mone Akcija.....	10
6.2. Ključna aktivnost 2: Podrška određenim ustanovama koje se bave pitanjima u vezi sa evropskim integracijama.....	12
6.3. Ključna aktivnost 3: Evropska udruženja aktivna na evropskom nivou u oblasti obrazovanja i obuke.....	12
7. Program Cjeloživotnog učenja (Lifelong learning programme).....	12
7.1. Komenius program.....	12
7.2. Erasmus program.....	13
7.3. Leonardo da Vinči.....	13
7.4. Grundtvig program.....	13
7.5. Transverzalni programi.....	13
7.6. Učešće Crne Gore u programu.....	13
8. Program "Erasmus za sve" - Ulaganje u evropsko obrazovanje, obuku i mlade.....	14
9. Aktivnosti tima eksperata za reformu visokog obrazovanja.....	15
9.1. Tim eksperata za reformu visokog obrazovanja.....	15
9.2. HERE Seminar "Poboljšanje kvaliteta kroz internacionalizaciju".....	15
9.3. Međunarodne konferencije HERE eksperata u Briselu i Oslu.....	17
9.4. Izazovi u visokom obrazovanju u Crnoj Gori.....	17
10. Primjeri dobre prakse u Tempus projektima.....	19
10.1. „Podrška i inkluzija studenata sa hendikepom na institucije visokog obrazovanja u Crnoj Gori“ (SINC@HE).....	19
10.2. „Mreža korisnika virtuelne proizvodnje Zapadnog Balkana - podrška integraciji trougla znanja“.....	20
10.3. „Poboljšanje kvaliteta učenja na daljinu na ustanovama visokog obrazovanja u Zapadnom Balkanu“ (DL@WEB).....	21
10.4. Iskustva Univerziteta Crne Gore u sprovođenju projekta „Razvoj koncepta cjeloživotnog učenja na Univerzitetu Crne Gore - DeLLCo – (511382-TEMPUS-1-2010-1-XM-TEMPUS-SMHES).....	23
10.5. Tempus projekat "Inovacija i implementacija kurikuluma primijenjenih studija u oblasti multimedija i digitalne televizije".....	25
10.6. Master studije „Obrazovne politike“ na Filozofskom fakultetu u Nikšiću.....	26

1. Tempus IV (2007-2013) - Program za partnerske zemlje

1.1 Podržavanje nacionalnih reformi

Svijet u kojem Tempus pronalazi sebe danas je veoma različit od svijeta u kojem je Tempus nastao prije dvadeset godina. Međutim, ciljevi i metodologija Tempusa su relevantni i danas. U okviru Tempusa IV, potvrđeno je da su prethodne faze programa bile uspješne u postizanju značajnih rezultata na institucionalnom nivou. Kako bi se išlo dalje u reformi visokog obrazovanja potrebne su bile dalje reforme nacionalne legislative i promjene u nacionalnom sistemu visokog obrazovanja u cjelini. Tempus projekti su uvijek insistirali na institucionalnom pristupu, kako bi se rezultati projekata prenosili na cjelokupni sistem obrazovanja i reforme sprovodile sistemski.

1.2 Osiguranje kvaliteta

U partnerskim zemljama, koncept "osiguranja kvaliteta" (u pogledu sadržine i pružanja programa) je još uvijek veoma usko povezan sa "formalnim priznavanjem" i akreditacijom novih stepena. Koncept "osiguranja kvaliteta" obuhvata sve i utiče na sve aspekte upravljanja univerzitetom i studentskim servisima. Mehanizmi osiguranja kvaliteta idu zajedno sa upravljanjem univerzitetom. Sistemi i postupci koji se primjenjuju u partnerskim zemljama za osiguranje kvaliteta su još uvijek na samom početku u mnogim zemljama.

1.3 Partnerstvo sa zainteresovanim stranama izvan univerziteta

U cilju stvaranja kurseva koji su više relevantni za potrebe tržišta rada i društva u cjelini, ustanove visokog obrazovanja u partnerskim zemljama traže načine da uključe lokalne zainteresovane strane u razvoj kurikuluma. Oni uključuju lokalne vlasti, nevladine organizacije, privredne komore, udruženja poslodavaca i preduzeća – i ne samo iz njihove države, već i na regionalnom nivou. U kontekstu veoma visoke nezaposlenosti u nekim partnerskim zemljama, ovo pomaže stvaranju mogućnosti za zapošljavanje diplomiranih studenata i daje veću vrijednost njihovim diplomama.

Inputi od raznih zainteresovanih strana za razvoj kurikuluma takođe pomažu bogaćenje sadržaja istih i čine ih još relevantnijim.

1.4 Reforme na EU univerzitetima

Sistemi visokog obrazovanja u partnerskim državama su suočeni sa mnogim izazovima. Ovo je takođe bio slučaj i u EU.

Kada je Lisabonska strategija postavila Evropskoj uniji cilj da postane "najkonkurentnija na znanju zasnovana ekonomija do 2010", prvi alarm se počeo oglašavati nakon njenog srednjoročnog pregleda 2004. godine, kojim je naglašeno da su još opsežnije reforme neophodne da bi se to postiglo. Jedna od oblasti određenih za buduće reforme bili su univerziteti. Dva dokumenta Evropske komisije (Commission Communications) bili su instrumenti za savladavanje prepreka u reformi visokog obrazovanja u EU. Većina univerziteta snažno zavisi od države i slabo su pripremljeni za nadmetanje u talentu, prestižu i resursima na svjetskom nivou. Osim toga "previše propisa" i kontrole sprečavaju modernizaciju, efikasnost i sposobnosti univerziteta da reaguju brzo na promjene u njihovom okruženju. Evropska Komisija je takođe istakla potrebu za procedurama za priznavanje akademskih kvalifikacija u skladu sa onima za stručne kvalifikacije i potrebu da se kreiraju evropske diplome koje će biti još lakše priznate van Evrope. EU je nedavno krenula u novu strategiju – Obrazovanje i obuka 2020.

1.5 Novo upravljanje programom

Tehnička pomoć Tempus programa je 2008. godine, vraćena Generalnom direktoratu za obrazovanje i kulturu u Briselu. Upravljanje programom je 2009. godine preneseno na novu Agenciju za obrazovanje, audiovizuelnu umjetnost i kulturu, koja je odgovorna za upravljanje i sprovođenje određenim EU programima u oblasti visokog obrazovanja. Ipak, Generalni direktorat Evropske komisije igra vodeću ulogu, postavlja strateško opredeljenje Tempus programa, odlučuje sa koliko novca će finansirati program i odobrava konkurse.

1.6 Tempus u pokretu

Čak i nakon 20 godina mapa teritorije koju Tempus pokriva nije zauvijek fiksirana. Ona se i dalje mijenja. Izrael je jedna od posljednjih zemalja koja se pridružila programu. Oni su otvorili Nacionalnu Tempus kancelariju 2008. godine. Libija se tek priključila programu, na vrijeme da učestvuje u četvrtom konkursu u okviru Tempusa IV.

Hrvatska i BJR Makedonija su kao korisnice programa postigle značajan napredak u zatvaranju poglavlja "acquis communautaire", tako da su nagrađene ranim pristupom određenim akcijama EU programa cjeloživotnog učenja, ravnopravno sa postojećim članicama EU. U međuvremenu, Hrvatska je zatvorila sva pregovaračka poglavlja i očekuje se da od 1. jula 2013. godine zvanično postane nova članica EU. Ustanove i organizacije iz Republike Hrvatske mogu da učestvuju u projektima u okviru konkursa za 2013. godinu kao EU partneri, pod uslovom da Republika Hrvatska zvanično postane EU članica do donošenja odluke o selekciji projekata.. U Tempus programu sada učestvuje 27 zemalja korisnica.

2. Učešće Crne Gore u Tempus programu

Tempus program je najvažniji EU program koji već više od deset godina podržava reformu sistema visokog obrazovanja u Crnoj Gori. Upravo se interes Crne Gore da reformiševise visoko obrazovanje u Crnoj Gori poklopilo sa početkom Tempus programa u Crnoj Gori. Od 2001. godine je kroz Tempus projekte uveden i modernizovan veliki broj studijskih programa, učinjene su značajne strukturne reforme na nivou univerziteta i na nacionalnom nivou, a takođe i na povezivanju i jačanju saradnje visokog obrazovanja i društva, odnosno privrede. Do sada je kroz Tempus projekte uloženo više od 5 miliona eura u reformu visokog obrazovanja u Crnoj Gori. U Crnoj Gori je do sada realizovala 30 Tempus projekata. Trenutno se realizuju 23 projekta u kojima učestvuju ustanove visokog obrazovanja iz Crne Gore.

Tempus stvara okvir za saradnju između ustanova visokog obrazovanja u Crnoj Gori sa ustanovama visokog obrazovanja u EU i Regionu.

Tokom korišćenja Tempus programa, akademsko i administrativno osoblje univerziteta steklo je ogromno iskustvo u projektnom menadžmentu, ostvarilo značajan broj partnerstava sa institucijama

visokog obrazovanja iz EU. Saradnja sa lokalnim institucijama je značajno unaprijeđena, kako između ustanova visokog obrazovanja u Crnoj Gori, tako i sa partnerima iz privrede, nevladinim sektorom i državnim organima. Kroz Tempus projekte ojačana je regionalna saradnja, i stvoreni su uslovi za održivost rezultata dobijenih kroz konkretne Tempus projekte. Stečeno iskustvo omogućiće ustanovama visokog obrazovanja da na što bolji način koriste mogućnosti Programa cjeloživotnog učenja, kao i budućeg programa Erasmus za sve. Iako postoji više od deceniju, interes akademske zajednice za učešće u programu ne jenjava. Da su kapaciteti ojačani pokazuje i sve veći interes institucija visokog obrazovanja za koordinaciju projekata. Trenutno se implementiraju četiri projekta kojima koordiniraju ustanove visokog obrazovanja iz Crne Gore, što pokazuje da su crnogorske ustanove visokog obrazovanja ojačale svoje kapacitete za absorpciju EU fondova i upravljanje projektima. Zaposleni u Ministarstvu prosvjete i sporta učestvuju u relevantnim događajima, konferencijama i studijskim posjetama realizovanim unutar projekata što takođe osigurava tok informacija. Postojanje HERE tima u kojem su predstavnici savjeta Savjeta za visoko obrazovanje, studentskih organizacija, takođe osigurava koordinaciju EU i nacionalnih aktivnosti.

3. Šesti konkurs za prijavu projekata u okviru Tempus IV programa

Šesti konkurs za projekte u okviru Tempus programa je objavljen 5. decembra tekuće godine i trajaće do 26. marta 2013. godine. Kao i u prethodnim konkursima prijave projekata podnose ustanove visokog obrazovanja iz EU i partnerskih zemalja, među kojima je i Crna Gora. Partneri u projektima pored ustanova visokog obrazovanja mogu biti i druge vrste ustanova, organizacija i institucija, kao što su ministarstva, privredni subjekti i nevladine organizacije. Selekciju projekata kao i do sada sprovodi Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizuelnu umjetnost i kulturu (EACEA).

Ocjenjivanje projekata od strane eksperata biće sprovedeno u maju i junu 2013. godine.

Postupak konsultacija o projektima sa EU Delegacijama, Nacionalnim Tempus kancelarijama i Ministarstvima nadležnim za visoko obrazovanje u partnerskim zemljama planiran je za avgust 2013. godine, a objavljivanje preliminarne rezultata selekcije planirano je za septembar 2013. godine.

3.1 Novine u šestom konkursu

U okviru šestog konkursa znatno je povećan budžet programa. Ukupan indikativni budžet u okviru ovog konkursa iznosi 129, 8 miliona eura. U prethodnom konkursu bio je 90 miliona. Planirano je da najmanje 40% sredstava bude namijenjeno za zajedničke projekte, a najmanje 30% za projekte strukturnih mjera. U okviru ovog konkursa predviđeni budžet za zemlje Zapadnog Balkana iznosi 14,15 miliona eura, od čega je za Crnu Goru predviđeno 0,76 miliona eura. Budžet za zemlje Zapadnog Balkana će naknadno biti povećan za dodatnih 11,11 miliona eura, nakon što Evropska komisija odobri povećanje. Budžet za Cnu Goru će time biti uvećan za 0,57 miliona eura.

Povećanje budžeta će omogućiti da ukupan broj finansiranih projekata bude oko 170.

Ostale značajne novine u novom konkursu su:

- ustanove i organizacije iz Republike Hrvatske mogu da učestvuju u projektima kao EU partneri, pod uslovom da Republika Hrvatska zvanično postane EU članica do donošenja odluke o selekciji projekata. U slučaju da ugovor o pristupanju Hrvatske ne bude stupio na snagu do donošenja odluke o selekciji projekata, ustanove iz te zemlje mogu učestvovati u izabranim projektima na bazi samofinansiranja.
- ohrabrene su partnerske zemlje da koordiniraju projektima;
- istaknuto je da djelovi univerziteta ne mogu da istupaju samostalno u prijavi projekta kao nosioci projekata (grant applicant);
- međunarodne vladine organizacije mogu učestvovati kao partneri u projektima na bazi samofinansiranja;
- naglašeno je da zajednički projekti umjesto ranijeg isticanja insitucionalnog pristupa treba da imaju za cilj poboljšanje situacije na ustanovama visokog obrazovanja u jednoj ili više partnerskih zemalja;
- prioritet će biti dat projektima koji su usmjereni na oblasti koje su bile nedovoljno pokrivene prethodnim projektima ili projektima koji se trenutno realizuju i koji uključuju ustanove visokog obrazovanja iz partnerskih zemalja koje do sada nijesu učestvovala u Tempusu IV;
- naglašeno je da projekti strukturnih mjera koji doprinose razvoju samo na institucionalnom nivou, bez nagovještaja da će projekat imati

uticaja na širem nacionalnom nivou, neće biti izabrani;

- istaknuto je da se javnim ustanovama visokog obrazovanja smatraju one koje su u protekle 2 godine više od 50% sredstava dobile od države;
- štampana kopija podnijete aplikacione forme se u ovom konkursu ne mora dostavljati;
- nastava na novim ili restrukturiranim studijskim programima mora početi za vrijeme trajanja projekta, sa odgovarajućim brojem studenata i obučanih nastavnika;
- pojam ostalih troškova (Other cost) je bolje strukturiran i pojašnjen
- precizno je razjašnjeno za koje aktivnosti konzorcijum može angažovati podugovarača, a koje aktivnosti moraju obavljati isključivo članovi konzorcijuma;
- revizija (izvještaj i stvarni bilans) je obavezan za sve projekte, bez obzira na visinu granta;
- skraćeni su rokovi za isplatu granta, i to 30 dana (umjesto dosadašnjih 45) za prvo prefinansiranje i 60 dana (umjesto dosadašnjih 90) za drugu tranšu prefinansiranja i plaćanje balansa.
- prilikom ocjenjivanja projekata posebno će biti naglašen kriterijum relevantnosti projekata.

Finansijske garancije

- agencija može tražiti od bilo koje organizacije koja je dobila grant da obezbijedi garancije u cilju smanjivanja finansijskog rizika u vezi sa prefinansiranjem.
- U slučaju da projekti sa privatnih ustanova visokog obrazovanja budu predloženi za finansiranje, neophodno je obezbijediti bankarsku garanciju.

Dnevnice:

- poravnanje iznosa dnevnica u zemljama EU, u skladu sa ostalim EU programima saradnje u visokom obrazovanju (Program cjeloživotnog učenja);
- ažurirani iznosi dnevnica u partnerskim zemljama;

Kao i u prethodnim konkursima od posebnog je značaja da projekti budu u skladu sa nacionalnim i regionalnim prioritetima zemalja zemalja čije ustanove učestvuju u projektima. Prednost će imati projekti strukturnih mjera i regionalni projekti.

3.2 Nacionalni i regionalni prioriteti za šesti konkurs

Reforma kurikuluma – zajednički projekti

Tempus IV- šesti konkurs	Nacionalni prioriteti – Crna Gora	Regionalni prioriteti – Zapadni Balkan
Reforma kurikuluma – Zajednički projekti	Teacher training and education science, Arts, Social and behavioural science, Business and administration, Law, Life science, Engineering and Engineering Trade, Agriculture, Forestry and Fishery, Health, Social services, Personal Services, Environmental protection,	Education/pedagogy (including primary and secondary teacher training), vocational education and training, rural development, law and good governance (including human rights)

Reforma upravljanja – Zajednički projekti i projekti strukturnih mjera

Tempus IV- šesti konkurs	Nacionalni prioriteti – Crna Gora	Regionalni prioriteti – Zapadni Balkan
Reforma upravljanja - Governance reform – Zajednički projekti i projekti strukturnih mjera	• University management and student services • Introduction of quality assurance • Development of international relations	• University management and student services • Introduction of quality assurance • Institutional and financial autonomy and accountability • Equal and transparent access to higher education

Reforma upravljanja – Zajednički projekti i projekti strukturnih mjera

Tempus IV- šesti konkurs	Nacionalni prioriteti – Crna Gora	Regionalni prioriteti – Zapadni Balkan
Visoko obrazovanje i društvo Zajednički projekti i projekti strukturnih mjera	• Training of non-university teachers • Development of partnerships with enterprises • Training courses for public services (ministries, local and regional authorities) • Development of lifelong learning in society at large • Qualification framework	• Development of partnerships with enterprises • Knowledge triangle: education-innovation-research • Training courses for public services (ministries/ regional/local authorities) • Development of lifelong learning in society at large • Qualification framework

4. Projekti izabrani u okviru petog konkursa Tempusa IV

Peti konkurs u okviru Tempusa IV je objavljen 4. novembra 2011. godine i trajao je do 23. februara 2012. Ukupno je prijavljeno 676 projekata, od kojih su 108 izabrana za finansiranje. Projekte su ocjenjivali nezavisni eksperti u skladu sa selekcionim kriterijumima utvrđenim konkursom. Kratka lista projekata zasnovana na ocjeni kvaliteta od strane eksperata je zatim upućena EU delegacijama u partnerskim zemljama, Nacionalnim Tempus kancelarijama i relevantnim javnim tijelima (ministarstva nadležna za visoko obrazovanje) u partnerskim zemljama na konsultaciju, kako bi se utvrdilo da li su projekti u skladu sa nacionalnim politikama partnerskih zemalja u oblasti visokog obrazovanja. Odgovori iz procesa konsultacija su analizirani i uzeti u obzir, zajedno sa rezultatima ekspertske ocjene, kao i drugim okolnostima kojima je dat prioritet u konkursu, kao što je podsticanje projekata strukturnih mjera i regionalnih projekata. Na kraju, selekциони odbor je morao da osigura geografsku ravnotežu između Tempus partnerskih regiona.

Ustanove visokog obrazovanja iz Crne Gore učestvuju u osam projekata izabranih u okviru petog konkursa. Univerzitet Crne Gore je koordinator dva projekta: „Restrukturiranje studija arhitekture u skladu sa EU standardima“ i „Osnivanje studijskog programa za inkluzivno obrazovanje u Crnoj Gori“. Ostali projekti u kojima učestvuju ustanove iz Crne Gore pokrivaju slijedeće teme: energetska efikasnost i korišćenje obnovljivih izvora energije, modernizacija univerziteta kroz jačanje struktura i servisa za transfer znanja, istraživanja i inovacija, bioinženjering i medicinska informatika, kursevi obuke za javne službe u oblasti održivog razvoja infrastrukture, održivo i pravedno finansiranje visokog obrazovanja i razvoj programa obuke u kontekstu evropskih integracija. Od osam izabranih projekata, šest projekata su zajednički, dok su dva strukturna. Među izabranim, sedam projekata su regionalni i jedan nacionalni projekat.

U tabeli ispod nalaze se projekti u kojima učestvuju ustanove iz Crne Gore, a koji su izabrani u okviru petog konkursa.

Naziv projekta	Koordinator	Zemlje učesnice	Partneri iz Crne Gore	Iznos granta EU
Energy efficiency, renewable energy sources and environmental impacts- master study	State University of Novi Pazar (RS)	ME (2),BA (3),RS (5) SK,SI,GR,DE	- University of Montenegro - Ministry of Economy of Montenegro	507.073,13
Modernization of WBC universities through strengthening of structures and services for knowledge transfer, research and innovation	University of Kragujevac (RS)	ME (2),BA (3),RS (5), SK,SI,GR,DE	- University of Montenegro - Busines Incubator "Inventivnost", Podgorica	689.484,88
Studies in Bioengineering and Medical Informatics	University of Birmingham (UK)	BA (5),RS (10),ME (5), SI,FR,FI	- University of Montenegro - Medical Chamber of Montenegro - Ministry of Education and Sports - Institute (Health Centre) "Dr Simo Milosevic" - Cikom Informatical Eng. Ltd.	1.179.999,50
Restructuring of Study Programme in Architecture to Long-cycle Integrated Master in line with EU standards	University of Montenegro	XK (1),ME (1),SI LV,GR	University of Montenegro	500.617,49
Training courses for public services in sustainable infrastructure development in Western Balkans	Kungliga Tekniska Högskolan (SE)	BA (3),RS (3),ME (2), ES,NL,IT	- University of Montenegro - Union of Municipalities of Montenegro	735.747,62
Towards Sustainable and Equitable Financing of Higher Education in Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Serbia	University of Belgrade (RS)	BA (4),RS (6),ME (2) UK,BE,FI,SI	- University of Montenegro - Ministry of Education and Sports	919.209,81
Development of Policy-Oriented Training Programmes in the Context of the European Integration	University of Belgrade (RS)	BA (2),RS (3),ME (1) UK,ES,PT,SK	University of Montenegro	699.393,87
Foundation of Study Program for Inclusive Education in Montenegro	University of Montenegro	ME (5),BE (2),PT FI	- University of Montenegro - Pedagogical Center of Montenegro - Institute for Education and - Rehabilitation of Hearing Disorder - Rehabilitation Center Institute for Disabled Children - Ministry of Education and Sports	359.417,09

5. Erasmus Mundus program

Erasmus Mundus program promoviše jedinstveni evropski obrazovni prostor. Ciljevi ovog programa su uspostavljanje što bolje saradnje i razmjene iskustava između ustanova visokog obrazovanja zemalja EU i zemalja koje nisu članice EU, povećanje kvaliteta visokog obrazovanja u Evropi, promovisanje Evropske unije kao centra izuzetnosti u učenju širom svijeta kao i privlačnosti Evrope za studente i istraživače iz cijelog svijeta.

Trenutno je u toku Erasmus Mundus II faza koja traje od 2009. do 2013. i nastavak je prve faze programa koja je pokrivala period 2004-2008.

Erasmus Mundus program sastoji se od tri aktivnosti:

5.1 Akcija 1: Zajedničke master i doktorske studije

Ova akcija podrazumijeva formiranje zajedničkih Erasmus Mundus master (akcija 1A) i doktorskih (akcija 1B) studijskih programa. Akcija 1 predstavlja centralni dio EM programa. Zajedničke master i doktorske programe formiraju ustanove visokog obrazovanja udružene u konzorcijume, koji se sastoje od najmanje tri ustanove visokog obrazovanja iz tri različite zemlje članice EU. Jedna od ovih ustanova je koordinator zajedničkog programa. Ustanove iz zemalja koje nisu članice EU mogu da učestvuju u kreiranju programa, ali ne mogu biti koordinatori programa. Svi Erasmus Mundus master i doktorski programi vode ka dobijanju dvostruke ili višestruke diplome pošto studiranje na nekom od Erasmus Mundus programa podrazumijeva studiranje na najmanje dva univerziteta unutar konzorcijuma.

Svaki konzorcijum dodjeljuje određen broj stipendija za magistarske i doktorske studije na godišnjem nivou. Ove stipendije su dostupne za studente sa prostora Zapadnog Balkana, među kojima i Crne Gore. Godišnja stipendija iznosi do 24 000 eura po godini studiranja za master studije. Za doktorske studije taj iznos se kreće između 10 000 - 23 000 eura po godini studiranja i zavisi prije svega od oblasti studija.

Konkursi za prijavljivanje za ove stipendije otvoreni su za studente počev od septembra (u

zavisnosti od programa), kao i za nastavno osoblje (stipendije za istraživački rad i učestvovanje u nastavi u okviru određenog master ili dokorskog programa) na nekom od univerziteta u Evropskoj uniji, na kome se taj master/doktorski program organizuje. Lista izabranih Erasmus Mundus master i doktorskih studija dostupna je na linku: http://eacea.ec.europa.eu/erasmus_mundus/results_compensia/selected_projects_en.php

5.2 Akcija 2: Erasmus Mundus partnerstva

Akcija 2 podržava projekte, u okviru kojih se uspostavlja saradnja između ustanova visokog obrazovanja iz EU i ustanova visokog obrazovanja iz partnerskih zemalja udruženih u konzorcijum. Ovakva saradnja omogućava mobilnost studenata na svim nivoima studija – od osnovnih do post-doktorskih studija, kao i mobilnost nastavnog osoblja. Svaki konzorcijum sastoji se od najmanje pet ustanova visokog obrazovanja iz najmanje tri različite zemlje članice EU. Konzorcijum može imati najviše 20 članova. Ustanove iz Crne Gore trenutno učestvuju u četiri Erasmus Mundus partnerstva: JoinEUSEE (www.uni-graz.at/joineusee), Basileus IV (www.basileus.ugent.be), Sigma (www.sigma.uw.edu.pl), u kojima je partner Univerzitet Crne Gore i EUROWEB (www.mrtc.mdh.se/euroweb), u kojem je partner Univerzitet Mediteran.

5.3 Akcija 3: Promocija Evropskog prostora visokog obrazovanja

Erasmus Mundus podržava i projekte čiji je cilj širenje dostupnosti, atraktivnosti i uopšte informacija o evropskom obrazovnom prostoru. Ključni aspekt je internacionalizacija visokog obrazovanja i međusobno priznavanje kvalifikacija sa partnerskim zemljama. U ovoj akciji pored visokoškolskih ustanova, mogu učestvovati i ostale institucije – javna i privatna preduzeća koja imaju aktivnu ulogu u oblasti visokog obrazovanja. Partnerstvo za projekte povećanja atraktivnosti i promovisanja mora biti sastavljeno od najmanje tri ustanove iz tri različite zemlje članice EU i od najmanje jedne ustanove iz partnerskih zemalja. Koordinator projekta može biti samo ustanova iz EU.

Novi konkurs za projekte u okviru Erasmus Mundus programa je objavljen krajem decembra 2012. godine. Rok za podnošenje aplikacija za sve tri akcije je kraj aprila 2013. godine. Aplikacije se podnose Izvršnoj agenciji za obrazovanje, audiovizuelnu umjetnost i kulturu (EACEA).

6. Žan Mone Program

Cilj Žan Mone programa je podsticanje nastave i istraživanja u oblasti studija Evropskih integracija na nivou ustanova visokog obrazovanja u i izvan Evropske zajednice. Ovaj program nosi ime po jednom od tvoraca Evropske unije, francuskom diplomati Jean Omer Marie Gabriel Monnet (09 November 1888 – 16 March 1979) ko-tvorcu Šumanovog plana iz 1950 na osnovu kojeg je formirana Evropska zajednica za uglj i čelik (the European Coal and Steel Community -ECSC), preteča zajedničkog EU tržišta.

Studije evropskih integracija se definišu kao analiza porijekla i evolucije Evropske zajednice i Evropske unije u svim njenim aspektima. One pokrivaju i unutrašnju i spoljašnju dimenziju Evropskih integracija, uključujući ulogu Evropske unije u dijalogu između naroda i kultura kao i ulogu i shvatanje Evropske Unije u svijetu.

Program je pokrenut 1989. godine, i danas je prisutan u 62 zemlje širom svijeta a oko 740 univerziteta nudi Žan Mone kurseve kao dio svojih kurikuluma. U periodu od 1990 do 2009 godine Žan Mone program je pomogao uspostavljanje približno 3500 projekata u oblasti studija Evropskih integracija, uključujući 141 Žan Mone centar izuzetnosti, 775 katedri i 2007 stalnih kurseva i Evropskih modula. Od 2007. godine Žan Mone program je postao dio novog programa Cjeloživotnog učenja 2007-2013.

Žan Mone program sadrži tri ključne akcije:

- 1) Ključna aktivnost 1: Žan Mone akcija
- 2) Ključna aktivnost 2: Podrška određenim ustanovama koje se bave pitanjima u vezi sa Evropskim integracijama
- 3) Ključna aktivnost 3: Evropska udruženja aktivna na evropskom nivou u oblasti obrazovanja i obuke

6.1. Ključna aktivnost 1: Žan Mone Akcija

Korisnici programa su ustanove visokog obrazovanja i udruženja profesora i istraživača specijalizovanih u oblasti Evropskih integracija. U okviru Žan Mone akcije razlikuju se dvije vrste aktivnosti:

Nastavne aktivnosti

- Žan Mone katedre
- "Ad personam" Žan Mone katedre
- Žan Mone centri izuzetnosti
- Evropski moduli

Akadske i istraživačke aktivnosti

- Udruženja profesora i istraživača
- Aktivnosti informisanja i istraživanja
- Žan Mone multilateralne istraživačke grupe

Žan Mone katedre

Žan Mone katedre su predavačka mjesta sa specijalizacijom u oblasti studija Evropskih integracija. Rukovodioci katedri predaju najmanje 90 časova po akademskoj godini u oblasti studija Evropskih integracija. Samo jedan profesor može držati katedru i mora obezbijediti minimum zahtijevanih časova predavanja. Rukovodioci katedri imaju rang profesora ili višeg predavača i ne mogu biti gostujući profesori na ustanovi koja učestvuje u programu.

Žan Mone katedre su vezane za ustanove visokog obrazovanja koje zaključuju ugovor o grantu. Ukoliko rukovodilac Žan Mone katedre napusti ustanovu visokog obrazovanja, ustanova je u obavezi da ga zamijeni drugim članom nastavnog osoblja sa istim stepenom stručnosti u oblasti Evropskih integracija. Zamjena rukovodioca katedre zahtijeva pisano obajvještenje Izvršnoj agenciji, koja verifikuje akademski profil nominovanog rukovodioca katedre.

Rukovodioci Žan Mone katedre mogu jedino reaplicirati za "Ad personam" Žan Mone katedru i moraju čekati jednu akademsku godinu nakon isteka prethodnog ugovornog perioda prije podnošenja nove aplikacije.

"Ad personam" Žan Mone katedra

"Ad personam" Žan Mone katedre su predavačka i istraživačka mjesta sa specijalizacijom u oblasti studija Evropskih integracija. "Ad personam" katedre su rezervisane za istaknute Žan Mone katedre sa iskustvom u predavanjima na međunarodnom nivou i objavljenim radovima (koji su postignuti najmanje

djelimično izvan njihove matične države) i istaknute profesore, koji su bili predavači u oblasti Evropskih integracija na visokom nivou.

Rukovodioci "Ad personam" Žan Mone katedre moraju predavati najmanje 90 časova po akademskoj godini u oblasti Evropskih integracija i odgovoran je za organizovanje redovnih promotivnih aktivnosti procesa evropskih integracija (konferencije, seminari, okrugli stolovi). Oni moraju biti u rangu profesora i ne mogu biti gostujući profesori na odnosnoj ustanovi.

Naziv "Ad personam" katedra se vezuje direktno za osobu. Ako držalac katedre napusti ustanovu visokog obrazovanja, njega ne može zamijeniti drugi član nastavnog osoblja odnosne ustanove. U slučaju napuštanja ustanove visokog obrazovanja koja je podnosilac aplikacije, držalac "Ad personam" Žan Mone katedre može nastaviti da koristi naziv pod uslovom da preduzme da održava nastavne i promotivne aktivnosti koji su određeni u ugovoru no grantu. Ovo mora biti potvrđeno od strane ustanove na koju prelazi nosilac katedre.

Žan Mone centri izuzetnosti

Žan Mone centri izuzetnosti su jasno obilježeni instituti ili strukture specijalizovane u oblasti studija Evropskih integracija. Oni ujedinjuju naučne, ljudske i dokumentarne resurse u vezi sa evropskim integracijama na ustanovama visokog obrazovanja koje učestvuju u projektu. Žan Mone centri izuzetnosti mogu biti osnovani na jednoj ustanovi visokog obrazovanja ili mogu biti organizovani u saradnji između više ustanova visokog obrazovanja sa sjedištem u istom gradu ili regionu.

Univerziteti moraju odrediti Žan Mone katedre koje će preuzeti odgovornost za Centre izuzetnosti. Prema tome, jedino ustanove koje su već dobile Žan Mone katedre u okviru prethodnog konkursa mogu aplicirati za Žan Mone centre izuzetnosti.

Evropski moduli

Žan Mone moduli su kratki predavački programi (ili kursevi) u oblasti studija Evropskih integracija na ustanovama visokog obrazovanja. Trajanje svakog modula je najmanje 40 nastavnih časova. Moduli mogu biti usmjereni na jednu posebnu disciplinu u oblasti Evropskih integracija a mogu biti i multidisciplinarni u pristupu i stoga tražiti usluge nekoliko predavača.

Žan Mone moduli mogu biti u jednoj od sledećih formi:

- opšti ili uvodni kursevi evropskih integracija (posebno na ustanovama i fakultetima koji još uvijek nemaju visoko razvijene kurseve u ovoj oblasti);
- visoko specijalizovana nastava o kretanjima

u Evropskoj uniji (posebno na ustanovama i fakultetima koji već imaju visoko razvijene kurseve u ovoj oblasti);

- ljetnji kursevi.

Udruženja profesora i predavača

Žan Mone program obezbjeđuje podršku udruženjima čiji je eksplicitni cilj podrška evropskim integracionim procesima. Ovakva udruženja treba da budu interdisciplinarna i otvorena za sve profesore, predavače i istraživače specijalizovane u oblasti evropskih integracija u odnosnoj zemlji ili regionu. Oni treba da budu predstavnici akademske zajednice u Evropskim integracijama te zemlje ili regiona. Podrška može biti data jedino udruženjima koja su zvanično registrovana i koja imaju status pravnog lica.

Udruženja treba da doprinose:

- povećanju vidljivosti naučnih i fizičkih resursa u vezi sa evropskim integracijama raspoloživih u zemlji ili regionu;
- razvijanje sinergije između svih raspoloživih resursa u oblasti evropskih integracija za različite akademske discipline;
- obezbjeđivanje otvorenosti za civilno društvo (npr. svijet izvan univerziteta, lokalne i regionalne aktere;

Aktivnosti na koje Žan Mone posebno usmjerava podršku uključuju organizovanje godišnjih sastanaka i komunikacionih inicijativa kao što su kreiranje internet stranice i objavljivanje biltena.

Aktivnosti informisanja i istraživanja

Žan Mone program obezbjeđuje podršku aktivnostima informisanja i istraživanja sa ciljem promovisanja razgovora, odražavanja i znanja o procesu evropskih integracija. Aplikanti moraju biti ustanove visokog obrazovanja ili udruženja profesora i istraživača specijalizovanih u oblasti evropskih integracija.

Projekti u okviru ovog poglavlja obuhvataju: organizovanje konferencija, seminara i/ili okruglih stolova u oblasti evropskih integracija. Ovi projekti mogu takođe uključiti izradu publikacija, informativnih i komunikacionih sredstava koji su rezultati ovih konferencija, seminara i okruglih stolova; Informativne i istraživačke aktivnosti ne mogu uključiti nastavne aktivnosti, ljetnje škole i/ili ljetnje kurseve.

Žan Mone multilateralne istraživačke grupe

Žan Mone multilateralne istraživačke grupe predstavljaju partnerstva između najmanje tri Žan Mone katedre iz najmanje tri različite države. Multilateralne istraživačke grupe mogu uključiti kao partnere i udruženja profesora i istraživača specijalizovanih u oblasti evropskih integracija.

Multilateralne istraživačke grupe moraju voditi integrisanim akademskim mrežama koje obuhvataju zajednička istraživanja i organizovanje zajedničkih seminara, debata i sastanaka. Aktivnosti multilateralnih istraživačkih grupa treba da vode izradi glavnih akademskih publikacija do kraja projekta. Multilateralne istraživačke grupe mogu takođe uključiti aktivnosti na diseminaciji rezultata, posebno koristeći multimediju i sastanke sa civilnim društvom.

Žan Mone katedra može biti koordinator samo jedne Žan Mone multilateralne istraživačke grupe u isto vrijeme. Žan Mone katedra koja je koordinator Žan Mone multilateralne istraživačke grupe može reaplicirati za novu multilateralnu istraživačku grupu ali tek nakon proteka jedne akademske godine nakon završetka prethodnog ugovornog perioda.

Ustanove visokog obrazovanja iz Crne Gore mogu učestvovati jedino u akcijama u aktivnostima u okviru Žan Mone akcije 1.

6.2. Ključna aktivnost 2: Podrška određenim ustanovama koje se bave pitanjima u vezi sa evropskim integracijama

Žan Mone program takođe podržava određene aktivnosti ustanova i udruženja aktivnih na Evropskom Operativni grant se dodjeljuje za podršku za određene radne i administrativne troškove ovih ustanova

6.3. Ključna aktivnost 3: Evropska udruženja aktivna na evropskom nivou u oblasti obrazovanja i obuke

Ključna aktivnost 3 Žan Mone programa podržava Evropska udruženja aktivna na evropskom nivou u oblasti obrazovanja i obuke. Evropska udruženja moraju biti sastavljena od nacionalnih, regionalnih i lokalnih udruženja u najmanje 12 država članica. Pojedinci, pojedinačni ugovarači, univerziteti ili države članice se ne smatraju udruženjima.

Opšti cilj je podrška Evropskim udruženjima koja

slijede ciljeve koji su dio politike EU i doprinose razvoju i sprovođenju politike saradnje Zajednice u akcijama u oblasti obrazovanja i obuke. U okviru ove akcije Evropska komisija obezbjeđuje operativni grant za podršku određenim radnim i administrativnim troškovima Evropskih udruženja aktivnih u oblasti obrazovanja i obuke.

U Crnoj Gori se po prvi put realizuju dva Žan Mone projekta. Projekti se realizuju na Ekonomskom fakultetu Uiverzitet Crne Gore. To su Žan Mone katedra u oblasti studija evropskih integracija kojom rukovodi Prof. dr Gordana Đurović i Žan mone modul koji vodi Prof. dr Danijela Jaćimović. Učešće u ovim projektima je posebno značajno u kontekstu pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji jer pokazuje spremnost i kapacitete ustanova visokog obrazovanja i akademske zajednice da realizuju projekte u ovoj oblasti.

7. Program cjeloživotnog učenja (Lifelong Learning Programme)

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Program cjeloživotnog učenja je najsveobuhvatniji program u oblasti obrazovanja koji finansira EU. Ovaj program podržava projekte na svim nivoima obrazovanja i omogućava pojedincima svih starosnih dobi da koriste mogućnosti učenja i obuke u svakoj pojedinačnoj životnoj situaciji. Program se dijeli na 4 pod-programa i 4 tzv. transverzalna programa.

Podprogrami:

7.1 Komenius program

Komenius je program usmjeren na reformu predškolskog, osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja. Ovaj program se međutim odnosi na sve članove

obrazovne zajednice, kao što su: učenici, nastavnici, javna tijela, udruženja roditelja, nevladine organizacije, ustanove za obuku nastavnika, univerziteti i sve druge aktere koji učestvuju u obrazovanju.

Komenius ima sledeće ciljeve:

- Da poboljša i poveća mobilnost nastavnika i obrazovnog osoblja
- Da poboljša i poveća saradnju između škola u različitim zemljama
- Da ohrabri učenje jezika, ICT sadržaja, usluga i boljih nastavnih tehnika i praksi
- Da poveća kvalitet i evropsku dimenziju obuke nastavnika
- Da poboljša pedagoške pristupe i upravljanje školama

7.2 Erasmus Program

Erasmus program je najstariji program Evropske unije u oblasti obrazovanja. Pokrenut je 1987. godine, i postoji već 24 godine. Erasmus je jedan od najpoznatijih programa unije i usmjeren je na projekte reforme formalnog visokog obrazovanja, kao i stručnog obrazovanja i obuke na nivou visokog obrazovanja. Ovaj program pomaže stvaranje Evropskog prostora visokog obrazovanja (EHEA) i doprinosi procesu inovacija u visokom obrazovanju i naprednom stručnom obrazovanju. Kao i ostali podprogrami u okviru programa cjeloživotnog učenja ovaj program se sastoji od niza akcija. Nekim od ovih akcija upravlja Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizuelnu umjetnost i kulturu (EACEA), to su tzv. centralizovane akcije, a ostalim tzv. decentralizovanim akcijama upravljaju Nacionalne agencije.

7.3 Leonardo da Vinči

Leonardo da Vinči program je usmjeren na stručno obrazovanje i obuku koje se razlikuje od onog na tercijarnom nivou. Ovaj program se bavi potrebama učenja i nastave u oblasti stručnog obrazovanja, i namijenjen je svim stranama u obrazovnom procesu, kao što su nastavnici i treneri, ustanove, preduzeća, udruženja, socijalni partneri i tijela povezana sa cjeloživotnim učenjem i tržištem rada.

7.4 Grundtvig program

Grundtvig program pokrenut je 2000. godine, a sada je dio opšteg programa cjeloživotnog učenja. Cilj ovog programa je da omogući odraslima načine da poboljšaju svoja znanja i vještine, i time povećanje njihovih mogućnosti za zapošljavanje. Program se ne odnosi jedino na one koji uče, već i na one koji prenose

znanja (nastavnike, trenere, osoblje u obrazovanju), kao i na ustanove koje pružaju ovakve usluge. Ovdje spadaju relevantna udruženja, savjetodavne organizacije, informativni servisi, tijela koja kreiraju politiku obrazovanja i druga tijela koja su uključena u cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou, kao što su nevladine organizacije, preduzeća, dobrovoljne grupe i istraživački centri.

7.5 Transverzalni programi

Transverzalni programi dopunjavaju pod – programe i obezbjeđuju da oni postižu najbolje moguće rezultate. Njihov cilj je promovisanje Evropske saradnje u oblastima koje pokrivaju dva ili više pod – programa. Pored toga oni nastoje da promovišu kvalitet i otvorenost sistema obrazovanja i obuke zemalja članica.

Postoje četiri ključne akcije transverzalnih programa:

- Politika saradnje i inovacija (Policy cooperation and innovation)
- Jezici (Languages)
- Informacione i komunikacione tehnologije (Information and communication technologies - ICT)
- Diseminacija i korišćenje rezultata (Dissemination and exploitation of results)

Svaki podprogram i transverzalni program sastoji se od velikog broja akcija. Neke od ovih akcija su centralizovane i njima upravlja Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizuelnu umjetnost i kulturu (EACEA), dok su ostale akcije decentralizovane i njima upravljaju nacionalne agencije u zemljama članicama programa. Budžet programa cjeloživotnog učenja za period od 2007-2013. godine je 7 milijardi eura.

7.6 Učešće Crne Gore u programu

Preduslov za uključivanje u program cjeloživotnog učenja je potpisivanje Memoranduma o razumijevanju i plaćanje finansijskog učešća. S obzirom da je Crna Gora nova članica, te da još nije formirala nacionalnu agenciju za cjeloživotno učenje, može da učestvuje samo u centralizovanim akcijama, kojima se upravlja iz Izvršne agencije za obrazovanje, audiovizuelnu umjetnost i kulturu (EACEA).

Rokovi za prijavu za podprograme je 31. januar 2013. godine, a rok za prijavu za transverzalne programe je 28. februar 2013. godine.

8. Program „Erasmus za sve“

Ulaganje u evropsko obrazovanje, obuku i mlade

„Erasmus za sve“ je novi EU program za obrazovanje, obuku, mlade i sport predložen od strane Evropske komisije 23. novembra 2011. godine. Prijedlog programa sada razmatraju Savjet (27 zemalja članica) i Evropski parlament, koji će donijeti konačnu odluku o pokretanju programa.

Program „Erasmus za sve“ bi trebalo da odpočne 2014. godine i značajno bi povećao sredstva namijenjena razvoju znanja i vještina. Program se zasniva na pretpostavci da je ulaganje u obrazovanje i obuku ključ za oslobađanje ljudskih potencijala, bez obzira na njihovu starost i radno iskustvo. To pomaže njihovom ličnom razvoju, sticanju novih vještina i poboljšanju radnih perspektiva.

Ovaj program će podržati tri glavna tipa aktivnosti:

- Mogućnosti učenja za pojedince, u EU i izvan, uključujući: studije i obuke, stručna usavršavanja, predavanje i profesionalni razvoj i neformalne aktivnosti mladih kao što je volontiranje. „Erasmus za sve“ bi trebalo da obezbijedi učenje u inostranstvu za oko 5 miliona ljudi kroz sve sektore obrazovanja i obuke. Evropljani će imati mogućnost da studiraju, obučavaju se i predaju na ustanovama visokog obrazovanja bilo gdje u svijetu, a studenti i akademsko osoblje van Evrope će imati više mogućnosti da studiraju, obučavaju se i predaju u Evropi. Proširenje programa izvan granica EU će povećati atraktivnost Evropskog visokog obrazovanja i u isto vrijeme podržati razvoj visokog obrazovanja u drugim djelovima svijeta.
- Institucionalnu saradnju između obrazovnih ustanova, organizacija mladih, privrede, lokalnih i regionalnih tijela i nevladinih organizacija za podsticanje razvoja i sprovođenja inovativnih praksi u obrazovanju, obuci i aktivnostima mladih, i za promovisanje zapošljavanja, kreativnosti i preduzetništva.
- Podršku reformi politike u zemljama članicama i saradnji sa zemljama koje nisu članice EU, usmjerene na jačanje politike zasnovane na analizi stanja i razmjeni dobrih praksi. Podrška će uključiti sprovođenje EU mehanizama transparentnosti, međudržavne studije i podršku posebnim političkim planovima, kao što su Bolonjski proces

(visoko obrazovanje) i Kopenhagenski proces (stručno obrazovanje i obuka).

Dva potpuno nova elementa će biti dio Erasmus za sve programa, a to su:

- Šema kredita kao pomoć studentima master studija da finansiraju svoje studije u inostranstvu i da stiču vještine neophodne za poslove koji zahtijevaju posebna znanja.
- Kreiranje 400 „saveza znanja“ i „saveza sektorskih vještina“. Savezi znanja su partnerstva između ustanova visokog obrazovanja i privrede čiji je cilj promovisanje kreativnosti, inovacija i preduzetništva nuđenjem novih mogućnosti učenja i kvalifikacija. Savezi sektorskih vještina su partnerstva između ustanova visokog obrazovanja, organizatora obuka i privrede sa ciljem promovisanja zapošljivosti formiranjem novih kurikuluma prilagođenih određenim sektorima i inovativnih formi stručne nastave i obuke.

Glavni cilj ostaje isti, a to je poboljšanje vještina ljudi i konačno njihove zapošljivosti, kao i podrška modernizaciji sistema obrazovanja i obuke. „Erasmus za sve“ bi objedinio sedam postojećih programa u jedan: Program Cjelovitnog učenja (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius i Grundtvig), Mladi u akciji, i pet programa međunarodne saradnje (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink i program saradnje sa industrijalizovanim zemljama).

Kao što sam naziv programa sugerise „Erasmus za sve“ je otvoren za sve predavače i one koji uče, kroz sva javna i privatna tijela aktivna u oblasti obrazovanja, obuke, mladih i sporta. Program će podržati formalna i neformalna iskustva učenja i aktivnosti u svim sektorima.

„Erasmus za sve“ će biti otvoren za zemlje članice EU, Island, Lihtenštajn, Norvešku, Švajcarsku, zemlje kandidate koje koriste sredstva predpristupne pomoći i druge zemlje Zapadnog Balkana.

Pored toga, zemlje koje nisu članice EU, uglavnom susjedne zemlje, će moći da koriste akcije čiji je cilj promovisanje mogućnosti studiranja i obuke u inostranstvu, kao i aktivnosti mladih. Ukupan budžet programa za period 2014 – 2020 će

9. Aktivnosti Tima eksperata za reformu visokog obrazovanja (Higher Education Reform Experts)

9.1 Tim eksperata za reformu visokog obrazovanja

Tempus program promoviše institucionalnu saradnju između Evropske unije i partnerskih zemalja koja je fokusirana na reformu sistema visokog obrazovanja i univerziteta. U okviru Akcije 3 programa (Pomoćne mjere), EU podržava nacionalne timove eksperata za reformu visokog obrazovanja (HEREs) u partnerskim zemljama. Članove HERE tima imenuje Ministarstvo prosvjete i sporta uz konsultacije sa Nacionalnom Tempus kancelarijom, Delegacijom EU i Izvršnom agencijom (EACEA). HERE timove obično sačinjavaju rektori, prorektori, dekani, redovni profesori, službenici u kancelarijama za međunarodne odnose i studenti. Članovi HERE tima mogu biti i službenici ministarstava nadležnih za visoko obrazovanje. Oni pružaju ekspertsku pomoć, promovišu i povećavaju napredak u modernizaciji sektora visokog obrazovanja u skladu sa ciljevima Bolonjskog procesa. Svaki nacionalni HERE tim sastoji se od najmanje tri, a najviše petnaest članova, u zavisnosti od veličine zemlje i broja ustanova visokog obrazovanja.

HERE timovi imaju mogućnost da koriste obuke i tehničku pomoć koju pruža Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizuelnu umjetnost i kulturu (EACEA) i učestvuju u razvoju politika i reformi visokog obrazovanja u svojim zemljama. HERE timovi učestvuju na međunarodnim konferencijama i regionalnim seminarima u vezi sa modernizacijom visokog obrazovanja, što doprinosi povećanju njihovih znanja i vještina. Od HERE timova se očekuje da osmisle strategiju razvoja Bolonjskog procesa sa akademskim i neakademskim partnerima u skladu sa nacionalnim strategijama. HERE timovi organizuju i pružaju kurseve obuke drugim ekspertima koji su aktivno uključeni u promovisanje reforme visokog obrazovanja u njihovim zemljama. Oni su takođe uključeni u aktivnosti promovisanja i podizanja svijesti. HERE timovi pružaju smjernice ustanovama visokog obrazovanja u oblasti osiguranja kvaliteta, reformi kurikulumu, nacionalnim i evropskim okvirima kvalifikacija, prilagođavanju i međunarodnom priznavanju (ECTS, dodatak diplome).

Izvršna agencija za obrazovanje i obuku u saradnji sa UNICA konzorcijumom organizuje

seminare i studijske posjete o različitim temama iz oblasti visokog obrazovanja. Članovi crnogorskog HERE tima su tokom 2011 i 2012 godine učestvovali na seminarima u Tirani, Briselu, Oslu, Lisabonu, Sarajevu, Viljnusu i Budimpešti. Članovi HERE tima su takođe učestvovali i na studijskog posjeti Univerzitetu Vrije u Briselu na temu saradnje univerziteta i privrede.

Na inicijativu HERE tima na Univerzitetu Crne Gore je 18 i 19 januara 2012. godine održana radionica o reakreditaciji i osiguranju kvaliteta. U okviru instrumenta tehničke pomoći Tempus partnerskim zemljama angažovan je ekspert za akreditaciju i osiguranje kvaliteta Prof. Luciano Saso sa Univerziteta La Sapienza.

U Miločeru je 5-6. jula održana radionica o priznavanju prethodnog učenja i fleksibilnih puteva učenja. Radionica je organizovana u okviru Tempus projekta „Razvoj koncepta cjeloživotnog učenja na Univerzitetu Crne Gore“. Na inicijativu HERE tima kao ekspertska pomoć angažovan je ekspert Pat Davies u okviru UNICA instrumenta tehničke pomoći Tempus partnerskim zemljama.

Nacionalna Tempus kancelarija pruža administrativnu i finansijsku podršku aktivnostima HERE tima. Nacionalna Tempus kancelarija priprema godišnji izvještaj o aktivnostima HERE tima, uključujući rezultate tima i izvještaj o napretku učinjenom ka postizanju dogovorenih ciljeva.

9.2 HERE Seminar „Poboljšanje kvaliteta kroz internacionalizaciju“, Lisabon 6-7. oktobar 2011. godine

U Lisabonu je u periodu od 6-7. oktobra 2011. godine održan seminar za Bolonja eksperte i eksperte za reformu visokog obrazovanja na temu „Poboljšanje kvaliteta kroz internacionalizaciju“. Seminar su organizovali Univerzitet u Lisabonu (domaćin skupa), TEMPUS, UNICA, Briselski obrazovni servis i Generalni direktorijat za obrazovanje i kulturu. Ovaj skup je bio prilika da svoja iskustva, na temu seminara, razmijene nacionalni eksperti, profesori, studenti i kreatori politike obrazovanja. Kvalitet je jedan od principa Bolonjske deklaracije, kao i stvaranje osnova za obezbjeđenje mobilnosti

studenta i akademskog osoblja, što neminovno vodi stvaranju kulture razmjene dobre prakse na internacionalnom nivou, odnosno poboljšanju kvaliteta studijskih programa i stvaranju ambijenta u kojem će se studenti osjećati ravnopravnim partnerima u kreiranju obrazovne politike. Takav ambijent neće pogodovati stvaranju tzv. elitizma među studentima, već će svi studenti, bez obzira na socio-ekonomski status, biti korisnici internacionalizacije obrazovanja. Pri tome ne treba smetnuti s uma da internacionalizacija ne treba da bude sama sebi cilj, jer je u tom slučaju njen efekat kontraproduktivan, kao ni da puko promovisanje primjene principa obezbjeđenja kvaliteta, bez poboljšanje samih uslova koji doprinose boljem kvalitetu, a ostvaruju se kroz samu internacionalizaciju, neće imati svoj puni efekat. Prava mjera internacionalizacije ogleda se u stečenom međunarodnom iskustvu studenata, kao dodatnoj vrijednosti obrazovanja na ličnom i akademskom nivou. Vrlo važno pitanje koje se razmatralo na seminaru bilo je kako ustanove visokog obrazovanja mogu da koriste institucionalne strategije internacionalizacije za poboljšanje kvaliteta svojih obrazovnih programa, rukovodeći se time da strategija treba da da jasne odgovore na koje ciljeve u procesu internacionalizacije ustanova treba da se fokusira i zašto, na kojim nivoima studija studenti treba da budu uključeni u programe mobilnosti, na koji način mobilnost osoblja može doprinijeti boljem kvalitetu obrazovnih programa i kako zajednički programi mogu poboljšati međunarodni profil obrazovnih programa.

Učesnici seminara su diskutovali o posljedicama praktične primjene strategije, odnosno kako prevesti institucionalne strategije u indikatore i kako povezati različite pristupe internacionalizacije u okviru same institucije.

Diskutanti su raspravljali o tome šta kvalitet u internacionalizaciji znači u različitim zemljama (ili u različitim institucijama) i u različitim kontekstima mobilnosti, i kako se određene naučne discipline razlikuju u svojim pristupima uključivanja mobilnosti u svoje programe.

Kao osnovni elementi mobilnosti uzimaju se, prije svega, motivacija studenata da dio svojih studija provedu van svoje matične institucije, odnosno van matične zemlje, želja da steknu nova znanja i kvalifikacije, da poboljšaju znanje stranih jezika i steknu novo životno iskustvo. Preduslov za ostvarivanje intenzivnije mobilnosti je otklanjanje prepreka, odnosno uspostavljanje regulatorne fleksibilnosti, održivog finansiranja, otklanjanje jezičkih barijera i postojanje transparentnih pravila i

procedura.

Zaključeno je da internacionalizacija treba da bude vođena principima jačanja saradnje, razmjene i uspostavljanja partnerstava među zemljama, a sve u cilju kreiranja društva kompetitivnosti. Politika internacionalizacije treba da se temelji na uklanjanju svih prepreka koje ometaju njenu punu implementaciju. Tu se prije svega misli na uklanjanje prepreka za priznavanje perioda studiranja u inostranstvu, kreiranje i održavanje partnerskih veza između institucija, odnosno pažljivog odabira institucija za saradnju, kao i kontinuirana aktivnost na održavanju servisne infrastrukture za mobilnost studenata i akademskog osoblja. Naglašeno je da fondovi za finansiranje mobilnosti moraju biti povećani, kao i bolja promocija samih programa. Puni smisao određeni programi će dobiti ukoliko zemlja domaćin obezbijedi obavljanje prakse za studente, korisnike programa mobilnosti, kako bi oni po povratku u matičnu zemlju ponijeli praktična znanja i iskustva. Učesnici Seminara su se složili da je neophodno pojednostaviti aplikacione procedure za učešće u programima mobilnosti, jer su interna birokratska pravila i postupci veoma često faktor koji usporava i otežava samu aplikaciju potencijalnih korisnika programa mobilnosti. Internacionalizacija obrazovanja daje izvanrednu mogućnost razmišljanja izvan svojih okvira, učenja iz iskustva drugih što može da inicira sprovođenje postupaka za poboljšanje sopstvenih kurikuluma, unapređenje kvaliteta i samog značaja internacionalizacije u sopstvenoj zemlji.

Imajući u vidu značaj internacionalizacije kreatori politike obrazovanja bi u svojoj političkoj agendi trebalo da imaju zacrtan cilj razvoja koherentne nacionalne politike internacionalizacije obrazovanja koja će u turbulentnom vremenu u kojem živimo, gdje kompetitivnost i komercijalizam imaju primat, obezbijediti da internacionalizacija promoviše i konkretizuje prave vrijednosti, prije svega transparentnost i odgovornost.

Biljana Mišović

Samostalni savjetnik za visoko obrazovanje
Ministarstvo prosvjete i sporta

9.3 Međunarodne konferencije HERE eksperimenta u Briselu i Oslu

Kao član nacionalnog HERE tima imao sam priliku da učestvujem na dvije konferencije koje su se ticale visokog obrazovanja i reformi u ovoj, izuzetno bitnoj, oblasti svakog društva.

Prva konferencija na kojoj sam prisustvovao bila je u Briselu i radni naslov ove konferencije bio je „Promoting Learning Mobility“. Ovo je bila konferencija koja je okupila Bolonja eksperte iz čitave Evrope, a i šire. Konferencija je imala za cilj da, kroz predavanja eminentnih stručnjaka iz oblasti visokog obrazovanja i razmjenu iskustva učesnika, promoviše značaj studentske mobilnosti u okviru jedinstvenog evropskog prostora visokog obrazovanja.

Na konferenciji su iznijeti stavovi koji su potvrdili da obaveza visokoobrazovne institucije i njenih zaposlenih mora da bude posvećenost realizaciji i implementaciji mobilnosti, ne samo među studentima, već i među zaposlenima. Strategija mobilnosti mora da bude dio generalne strategije visokoobrazovne institucije zbog značaja koju mobilnost nosi sa sobom.

Na konferenciji je bilo riječi i o „joint degree“ programima koje institucije u budućnosti treba da se potrudu da implementiraju, a sve u cilju povećanja mobilnosti studenata. Za ove programe je neophodno da postoji povjerenje i fleksibilnost između visokoobrazovanih institucija. Takođe u budućnosti će itekako biti interesantna virtualna mobilnost studenata zbog limitirajućih materijalnih sredstava.

Iz ugla studenta, mogu reći da je mobilnost i studiranje u inostranstvu veoma bitna stvar za profesionalno usavršavanje studenta, a između ostalog, pruža mu šansu da se upozna sa kulturom zemlje u kojoj je na razmjeni, omogući stvaranje velikog broja prijateljstava koja se u budućnosti mogu pretvoriti i u profesionalnu saradnju.

Seminar u Oslu je takođe pružio izuzetno korisne informacije po pitanju unapređenja novih modela učenja u visokom obrazovanju. Visokoobrazovne institucije treba da se potrudu da osmisle nove modele obrazovanja i da osluškiju potrebe tržišta za koje osposobljavaju kadrove. Učenje mora biti orijentisano na studenta što bi značilo da sve u instituciji treba prilagođavati studentu i njegovim potrebama. Rješavanje problema masovnosti studija koje imamo kod nas npr. treba da bude jedna od stvari kojom se treba pozabaviti. U tom smislu IT nam može mnogo pomoći jer nam omogućava

da kreiramo nove modele za obrazovanje kroz kreiranje obrazovnih platformi na internetu, koje će biti vođene od strane profesora. To bi značilo da se studentu da mogućnost da i od svoje kuće bude prisutan u Sali za vrijeme predavanja.

Svakako je ovo jedan od modela o kojem mi moramo da razmišljamo jer postoji tendencija rasta broja studenata koji upisuju fakultete, a kapaciteti u smislu prostora i ljudstva na našem Univerzitetu su nepromijenjeni. Konferencije organizovane od strane Evropske komisije koje okupljaju eksperte su od velike važnosti za zemlje Balkana jer nam pružaju priliku da barem na kratko budemo u sistemima obrazovanja zemalja EU i po mogućnosti prikupimo dio know how koji ćemo implementirati kod nas.

Petar Golubović

Bivši predsjednik studentskog parlamenta Univerziteta Crne Gore i član HERE tima

9.4 Izazovi u visokom obrazovanju u Crnoj Gori

Visoko obrazovanje se smatra glavnim pokretačem ekonomskog rasta, individualnog i kolektivnog napretka. U uslovima brzog razvoja, vodeći računa da je sa Bolonjskim procesom evropsko visoko obrazovanje dobilo drugačiju ulogu na globalnoj sceni, postavlja se pitanje: koliko realno visoko obrazovanje može odgovoriti sve većim pritiscima za poboljšavanje efikasnosti i kvaliteta.

Kao i u 45 drugih evropskih zemalja, Bolonjska deklaracija je i u Crnoj Gori imala značajan uticaj na proces edukacije, na praćenje kvaliteta procesa obrazovanja, na standardizaciju procedura za priznavanje stečenog obrazovanja, početke internacionalizacije, kao i na usklađivanje nastavnih planova i programa visokog obrazovanja unutar evropskog prostora visokog obrazovanja (EHEA).

Svjesna činjenice da dobar strateški pristup razvoja visokog obrazovanja i istraživanja omogućava napredak akademske zajednice, Crna Gora, polako, usvaja princip institucionalizacije visokog obrazovanja, eksterne evaluacije u cilju definisanja budućih pravaca razvoja, kao i uvođenje obezbjeđivanja kvaliteta obrazovanja i istraživanja na svim nivoima. U tom dinamičkom procesu nameće se niz pitanja: prvo je pitanje uloge državne politike u obezbjeđivanju zahtjeva koji dolaze sa evropskog nivoa. Kao i u Jugoistočnoj Evropi, a naročito na Zapadnom Balkanu, i visoko obrazovanje u Crnoj Gori se suočava sa višestrukim

izazovima u kombinovanju opsežne i duboke institucionalne reforme sa novim pristupom u pogledu obezbjeđivanja kvaliteta obrazovanja i rezultata istraživanja. U teškim uslovima održivosti, institucije visokog obrazovanja u Crnoj Gori se bave još jednim velikim izazovom: kako izbjeći „etiketu“ „predavačkih“ i pojačati rezultate istraživanja. Pomaci se prave i na tu temu korišćenjem evropskih fondova, prije svega FP7 fondova i IPA fondova. Postavlja se pitanje kako čitav sistem visokog obrazovanja učiniti dinamičnim, prilagodljivim i otvorenim prema promjenama u obrazovnom procesu, inovacijama i drugim ključnim funkcijama. Usvajanje strategije razvoja i finansiranja visokog obrazovanja u Crnoj Gori (2011 – 2020) omogućava rješavanje svih ovih pitanja na sistemskom nivou. Upravo ova strategija stavlja naglasak na razvijanje efektivnog i kvalitetnog sistema visokog obrazovanja i istraživanja koji će pospješiti društveni i ekonomski razvoj crnogorskog društva, kroz modernizaciju visokog obrazovanja u skladu s potrebama tržišta rada i podsticanja preduzetničko-inovativnog karaktera studija, dobru upisnu politiku, jačanje internacionalizacije itd.

- Izazovi pred visokim obrazovanjem u Crnoj Gori su efikasna implementacija prvog i drugog ciklusa studiranja, a poseban izazov je treći ciklus, odnosno doktorske studije.
- Važno pitanje je sistem državne akreditacije trećeg ciklusa.

Nivo nacionalne implementacije standarda za obezbjeđivanje kvaliteta je, takođe, važno pitanje. Crna Gora je na samom početku rješavanja ovog pitanja preko projektnog finansiranja iz raznih evropskih fondova na Univerzitetu Crne Gore. Nema sumnje da će ovo biti jedan od mogućih izazova u budućnosti na koji se treba fokusirati s više aspekata: institucionalno učešće i odgovornost u obezbjeđivanju kvaliteta, kao i učešće i odgovornost studenata. Standardizovan i dobro utemeljen sistem obezbjeđivanja kvaliteta pomoći će u implementaciji mnogih drugih važnih aspekata koji su veliki izazov pred visokim obrazovanjem u Crnoj Gori, kao što su uvođenje »zajedničkih«, odnosno »dvojnih diploma«, prepoznavanje i priznavanje stečenog obrazovanja van nacionalnog sistema obrazovanja, prepoznavanje prethodno stečenog znanja, uvođenje sistema neformalnog i informalnog obrazovanja.

- Jedan od važnih aspekata, koji se odnosi na nivo implementacije ECTS-a je definisanje

kvalifikacija, odnosno znanja, kompetencija i sposobnosti. Ovaj pionirski posao na nacionalnom nivou otpočeo je Univerzitet Crne Gore, upravo kroz TEMPUS projekte, međutim, država mora ozbiljno kreirati ovaj sistem, kako bi definisala nacionalni okvir kvalifikacija, i prilagodila ga evropskom okviru kvalifikacija. Usvajanjem Zakona o nacionalnom okviru kvalifikacija, stvorio se protor za dalje unapređivanje sistema kroz razrađivanje okvira, definisanje ishoda učenja, mehanizama za priznavanje prethodnog učenja itd. Sektorske komisije, osnovane u skladu sa pomenutim zakonom, će takođe biti vrlo značajna karika u procesu implementacije nacionalnog okvira kvalifikacija, posebno u dijelu koji se odnosi na analizu stanja i tendencija na tržištu rada i identifikovanje odnosno definisanje potreba za novim kvalifikacijama u skladu sa potrebama tržišta rada

Svakako se ne može govoriti o visokom obrazovanju van konteksta istraživanja. Po tom pitanju je vrlo važno uskladjivanje nacionalne i institucionalne strategije razvoja naučno-istraživačkog rada sa kontekstom Lisabonske strategije. Prije svega se misli na maksimalno korišćenje istraživačkih rezultata, efektivni menadžment intelektualne svojine i koordinaciju sa naporima koje čine glavne evropske inicijative poput NET-šema i zajedničke tehnološke inicijative, proistekle iz člana 169 Povelje EU. Na neka od ovih pitanja odgovore je pružila Nacionalna strategija Naučno-istraživačke djelatnosti.

Prof. dr Mira Vukčević
Porektor za međunarodnu saradnju i
naučno-istraživački rad
Univerzitet Crne Gore

10. Primjeri dobre prakse u Tempus projektima

10.1. „Podrška i inkluzija studenata sa hendikepom na institucije visokog obrazovanja u Crnoj Gori“ (SINC@HE)

Krajem 2011. godine, UDG je počeo sa sprovođenjem Tempus projekta „Podrška i inkluzija studenata sa hendikepom u institucije visokog obrazovanja u Crnoj Gori“ (akronim: SINC@HE). Projekat je nastao u saradnji 12 domaćih i međunarodnih institucija, među kojima su 5 univerziteta iz Grčke, Poljske, Italije i Crne Gore, zatim Fakultet za Menadžment iz Herceg Novog, Institut za Informaciono Komunikacione tehnologije iz Podgorice, 4 nevladine organizacije iz Crne Gore, Velike Britanije i Slovenije kao i Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije Crne Gore. Svaka od partnerskih institucija je dužna da u roku od 36 mjeseci (15.10.2011.- 14.10.2014) realizuje aktivnosti koje su definisane projektom i sudeći prema dosadašnjim rezultatima, to rade uspješno.

Sam projekat je osmišljen tako da povećava kvalitet i relevantnost podrške i inkluzije studenata sa hendikepom u Crnoj Gori. Osnovni cilj projekta je da se stvore uslovi i standardi koji će izjednačiti kvalitet inkluzije studenata sa hendikepom u visokoobrazovnim institucijama i biti usklađeni sa praksom i politikama Evropske Unije. Razvijeni standardi će biti umetnuti u postojeće zakonske i

podzakonske akte na nacionalnom nivou, kao i na nivou visokoobrazovnih institucija.

Dugoročni cilj projekta je jačanje vrijednosti otvorenog društva kada je u pitanju inkluzija studenata sa hendikepom u visokoobrazovnim institucijama. Kako bi se obezbijedila čvrsta osnova za implementaciju novorazvijenih standarda inkluzije, ovaj projekat će izgraditi neophodne kapacitete kroz uspostavljanje okvira za poboljšanje podrške, inkluzije i kontrole kvaliteta na visokoobrazovnim institucijama, koji će biti uvršteni u regulatorna dokumenta istih. Visokoobrazovne institucije moraju da drže akademsko i neakademsko osoblje dobro informisano i obučeno za potrebe studenata sa hendikepom, zbog čega ovaj projekat pruža temeljnu obuku osoblja na svim nivoima.

Kontrola kvaliteta i praćenje projektnih aktivnosti i rezultata internim i eksternim mehanizmima će se kontinuirano realizovati tokom cijelog trajanja projekta i biće ocijenjena na nekoliko nivoa.

Kada je u pitanju detaljni plan aktivnosti, uloga crnogorskih institucija u projektu je sljedeća:

Univerzitet Donja Gorica i Univerzitet Mediteran imaju aktivnu ulogu u

(a) analizi i razmatranju nacionalne politike i prakse vezane za inkluziju studenata sa hendikepom u institucije visokog obrazovanja i njihovo poređenje sa praksama i politikama Evropske Unije,

(b) poboljšanju institucionalnog okvira za inkluziju studenata sa hendikepom u Crnoj Gori, (c) definisanju potreba za pomoćnim servisima na institucionalnom nivou i učestvuju na sastancima radne grupe. Ključni cilj je implementacija novih ICT pomoćnih servisa, uspostavljanje Studentske savjetodavne kancelarije i aktivno učešće u obuci administrativnog osoblja.

Njihove odgovornosti su:

- obezbjeđivanje i sprovođenje svih prethodnih rezultata projekta, kao i pružanje podrške studentima sa hendikepom;

- izvještavanje o procjeni uticaja obuke zaposlenih;
- izvještavanje o internoj kontroli i praćenju kvaliteta.

Zavod za školovanje i rehabilitaciju lica sa poremećajima sluha i govora, Kotor, ima ulogu u poboljšanju i razvijanju institucionalnih kapaciteta (uspostavljanje pomoćnih servisa i razvoj kapaciteta za studente sa hendikepom).

Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore predvodiće aktivnosti obuke univerzitetskog osoblja za rad sa studentima sa hendikepom. Predviđene aktivnosti su:

Analiziranje potrebe za obukom osoblja svake od partnerskih institucija

Obuka predavača o praksama inkluzije za studente sa hendikepom u nastavi i učenju

Obuka administrativnog osoblja na servisima podrške za studente sa hendikepom (uključujući i specifične obuke za osoblje koje će upravljati servisima), razvoj nastavnih modula i materijala za učenje

Ministarstvo za informatičko društvo i telekomunikacije daje savjete o aktuelnoj situaciji u Crnoj Gori. Ono ima aktivnu ulogu (a) na sastancima radne grupe, (b) u izvještajima interne kontrole i praćenju kvaliteta i (c) u održivosti postignutih rezultata kroz dalje akcije i inicijative bazirane na ovom projektu.

Imajući u vidu sinergiju Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije, Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore, Zavoda za rehabilitaciju lica sa poremećajima sluha i govora i Društva Študentov invalidov Slovenije, kao i spremnost univerzitetskih ustanova iz svih zemalja učesnica, glavne pretpostavke za poboljšanje podrške i inkluzije studenata sa hendikepom u visokoobrazovne institucije su uspostavljene i najbolja su garancija za održivost rezultata projekta i nakon završetka istog.

Do sada, uspješno su implementirana dva radna paketa. Prvi radni paket se odnosio na mapiranje pravnih okvira na nivou Evropske Unije i na nivou Crne Gore, zatim poređenje ishoda ta dva mapiranja kako bi se uvidjele sličnosti i razlike u pravnom poretku kada je su u pitanju inkluzija i podrška mladima sa hendikepom. Zatim, aktivnosti predviđene narednim radnim paketom bile su fokusirane na sprovođenje polu-strukturiranih intervjuja kao i fokus grupa gdje su učesnici bili akademsko i administrativno osoblje kao i studenti

sa hendikepom. Rezultati analize te dvije aktivnosti predstavljene su kroz dva detaljna izvještaja. Prvi izvještaj predstavio je trenutne tehničko-tehnološke resurse sa kojima dva partnerska univerziteta iz Crne Gore, Univerzitet Donja Gorica i Univerzitet Mediteran, raspolažu kada je u pitanju podrška i inkluzija studenata sa hendikepom. U drugom izvještaju izložene su smjernice koje bi trebalo poštovati kako bi se poboljšali uslovi za inkluziju studenata sa hendikepom na oba univerziteta, sa akcentom na pristupačnosti i ljudskim resursima.

Trenutno je u toku realizacija trećeg i četvrtog radnog paketa u okviru kojih će, prateći preporuke iz prethodnog radnog paketa, biti razvijeni posebni servisi podrške studentima sa hendikepom na oba navedena univerziteta, kao i instalirana sva neophodna oprema.

Sandra Tinaj
Univerzitet Donja Gorica

10.2 „Mreža korisnika virtuelne proizvodnje Zapadnog Balkana - podrška integraciji trougla znanja“

Strateški cilj

U okviru trougla znanja koji čine obrazovanje, istraživanje i inovacije u oblasti virtuelnog razvoja proizvoda i procesa, ovim Tempus projektom je predviđeno uspostavljanje efikasnih i efektivnih mehanizama i struktura za saradnju između ključnih aktera u trouglu znanja u regionu Zapadnog Balkana (WBC) - institucija visokog obrazovanja, preduzeća (naročito MSP), centara za istraživanje i inovacije i lokalnih i regionalnih vlasti. Projekat će doprinijeti poboljšanju i modernizaciji kapaciteta visokog obrazovanja u oblasti tehnologija virtuelne proizvodnje (VM) za uspješno sprovođenje Lisabonske strategije.

Specifični ciljevi

1. Uspostaviti i opremiti četiri kooperativna trening centra (CTC) u WBC regionu.
2. Proširiti VMnet mrežu kroz čitav WBC region, a time i uključiti nove eksperte i članove iz akademskog, naučno-istraživačkog, poslovnog svijeta i vladinih sektora.
3. Razviti, procijeniti i primijeniti novi regionalni model za saradnju između univerziteta i

preduzeća.

4. Modernizovati i prilagoditi programe strukovnih obuka kako bi se izišlo u susret potrebama malih preduzeća i tržišta rada.
5. Omogućiti studentima da steknu praktično iskustvo u industriji.
6. Podići svijest društva o značaju integracije trougla znanja radi prosperiteta regiona i uspostaviti kvalitetnu diseminaciju rezultata ostvarenih projektom.

Projekat se nalazi u završnoj fazi realizacije i do sada su je urađeno sledeće:

1. Formirana su četiti Kooperativna trening centra (KTC) na Univerzitetu u Kragujevcu, Univerzitetu Crne Gore, Univerzitetu u Rijeci i Univerzitetu u Banja Luci. KTC Univerziteta Crne Gore je opremljen sa deset računara i projektorom za sprovođenje obuka (Sl.1).

Sl.1

2. Obavljeno je više putovanja u Dansku, Italiju, Sloveniju i Srbiju, sa ciljem obuke nastavnog kadra, kako bi se mogle pružiti što kvalitetnije obuke u Kooperativnim trening centrima.
3. Tokom realizacije Projekta vršene su stalne aktivnosti diseminacije preko štampanih i elektronskih medija, Press konferencija. Održano je više info-dana, radionica i drugih promotivnih aktivnosti sa ciljem upoznavanja studenata, nezaposlenih, menadžmenta i zaposlenih u MSP, a takođe i ostale stručne i druge javnosti.
4. Proširena je mreža znanja i transfera tehnologija VMnet - Mreža za virtuelnu proizvodnju, na više od 1155 članova, u koju su uključene velike kompanije, mala i srednja preduzeća, istraživačke i razvojne organizacije,

NVO, agencije za mala i srednja preduzeća, preduzetnici, stručnjaci, menadžeri, inženjeri, istraživači, studenti, itd. Mreža okuplja i 18 stručnjaka iz oblasti proizvodnih tehnologija, materijala, informacionih tehnologija, razvoja softvera, numeričke FE/FV simulacije procesa proizvodnje, brzu izradu prototipova, reverzni inženjering, dizajna i marketinga, koji nude podršku kompanijama u njihovom R&D aktivnostima.

5. Urađena je brošura: WBC Regional Model of University-Enterprise Cooperation u saradnji sa Partnerima iz regiona i EU partnerima, na bazi više primjera dobre prakse sa poznatih evropskih univerziteta.
6. Urađena je T&SNA - Training & service needs analysis potreba obuke i usluga u Crnoj Gori, kako bi se identifikovale potrebe preduzeća za naprednim obukama i uslugama u oblastima razvoja proizvoda i proizvodnih procesa.
7. Na bazi rezultata istraživanja T&SNA analize pripremljeno je ukupno 17 različitih obuka od toga dvije od strane KTC Univerziteta Crne Gore, gdje je realizovana jedna obuka iz CAD-ProENGINEER-a za 10 polaznika i četiri obuke iz OFFICE Informatics, za ukupno 43 polaznika.
8. U toku je implementacija Practical Placement Programme (PPP) i Industrial Fellowship Programme (IFP) programa, koji imaju za cilj da studenti u toku studija što kvalitetnije obave praksu u privrednim preduzećima, a takođe i da stručnjaci iz privrede borave na visokoškolskim institucijama.

Prof. dr Mileta Janjić
Mašinski fakultet

10.3 „Poboljšanje kvaliteta učenja na daljinu na ustanovama visokog obrazovanja u Zapadnom Balkanu”(DL@WEB)

U današnjem ambijentu visokog obrazovanja u kojem studenti očekuju da su informacije dostupne „u svakom trenutku i na svakom mjestu“, čini se da je online nastava neizbježna. Broj institucija visokog obrazovanja u zemljama Zapadnog Balkana koje su učesnice projekta i koje su usvojile neki vid online obuke sve više raste, ali kvalitet prilično varira. Studenti su često suočeni sa problemom da ne znaju šta ih očekuje na kursovima ili studijskim

programima obilježenim kao 'online'.

U oblasti koja tako brzo napreduje, očigledno je da revizije programa i obuka kadra treba da napreduju jednako brzo, pošto institucionalna motivacija nije dovoljna da bi se dostigao željeni kvalitet.

Teška vremena su u toku poslednje decenije uticala na visoko obrazovanje regije Zapadnog Balkana, pa je urgentno potrebno da se usvoji evropska praksa. Mogućnosti regionalne razmjene studenata, zajednički DL (distance learning – učenje na daljinu) studijski program i bezgranična saradnja se nevjerojatno pojačavaju upotrebom zajedničkog jezika, geografskom blizinom i blizinom naseljenih centara. Pošto populacija u zemljama Zapadnog Balkana premašuje 25 miliona ljudi, zajednički napor da se ostvari usklađenost metodologije elektronskog učenja, standard kvaliteta i usklađenost nacionalnih sistema akreditacije sa evroskim sistemom kvaliteta bi bio od koristi za buduće studente širom ove regije.

O projektu

Projekat DL@WEB ima za osnovni cilj unapređenje kvaliteta i značaja učenja na daljinu u visokoškolskim institucijama na prostoru Zapadnog Balkana (Crna Gora, Srbija, Makedonija) radi njihove lakše i efikasnije integracije u Evropski prostor visokog obrazovanja. U cilju realizacije definisanog cilja, izdvojeni su sljedeći specifični ciljevi:

- unapređenje standarda, uputstava i procedura za obezbjeđenje kvaliteta studijskih programa na daljinu u zemljama Zapadnog Balkana u skladu sa evropskom praksom i preporukama;
- uspostavljanje okvira za unapređenja kvaliteta i metodologije učenja na daljinu;
- obezbjeđenje obuke i treninga za relevantne učesnike u procesu e-učenja, od nastavnika koji su odgovorni za izvođenje nastave i pripremu nastavnih materijala, do predstavnika javnih i obrazovnih

institucija zaduženih za akreditaciju i evaluaciju studijskih programa na daljinu.

Univerziteti sa prostora Zapadnog Balkana uključeni u projekat su: Univerzitet u Kragujevcu (Srbija), Univerzitet u Beogradu (Srbija), Univerzitet u Nišu (Srbija), Univerzitet „Mediterran“ (Crna Gora), Univerzitet Crne Gore (Crna Gora), Univerzitet „Sv. Ćirilo i Metodije“ (Makedonija) i FON Univerzitet (Makedonija). Osim univerziteta koji su glavni nosioci obrazovnog procesa, učesnici projekta su i ministarstva prosvjete, nacionalni savjeti i komisije za akreditaciju iz Srbije, Crne Gore i Makedonije. Partneri iz Evropske unije su univerziteti iz Italije, Francuske i Slovenije, kao i Evropska organizacija za kvalitet u e-učenju- EFQUEL iz Brisela.

Među dosadašnjim aktivnostima projekta izdvaja se rad na definisanju mape puta za osiguranje kvaliteta on-line nastave, aktivnosti posvećene definisanju nacionalnih regulativa i standarda za akreditaciju studija na daljinu, više okruglih stolova i diskusija održani u okviru međunarodnih konferencija o e-učenju.

Kao jedna od dosadašnjih aktivnosti od posebnog značaja, ističe se uspostavljanje Balkanske regionalne mreže za e-učenje (engl. Balkan Distance Education Network – BADEN) kao nezavisne asocijacije za promovisanje kvaliteta u e-učenju, koja i nakon trajanja projekta, treba za glavni cilj da ima razvoj informatičkog društva u regionu Balkana kroz unapređenje i promovisanje kvaliteta e-učenja i obrazovanja na daljinu. BADEN mreža je već dobila prestižnu poziciju regionalnog partnera za Epprobate međunarodne sertifikate kvaliteta onlajn kurseva. Takođe, uključena je kao član e-Europe, inicijative koja okuplja institucije i organizacije u okviru MyEurope mreže portala evropskih projekata iz različitih oblasti i domena. BADEN mreža nastavlja sa prezentacijom i promofisanjem rezultata koji će biti ostvareni tokom dalje realizacije projekta.

Svi akademski partneri DL@WEB projekta postali su stalni članovi EFQUEL organizacije i time se pridružili najvećoj evropskoj mreži profesionalaca koji se bave kvalitetom u oblasti tehnološki podržanog učenja.

Tokom projekta je planirana kontinuirana organizacija treninga za sve učesnike u procesu pripreme, izvođenja i kontrole nastave na daljinu. U 2012.god je organizovano nekoliko treninga za nastavno i administrativno osoblje (Podgorica- Crna Gora, Bar- Crna Gora, Macerata- Italija), kao i trening za kontrolu kvaliteta e-učenja (Granada- Španija). Sa treninzima se nastavlja i u narednoj godini, a predstavnici partnerskih univerziteta su već počeli primjenjivati stečena znanja, vještine i principe, što je Univerzitet „Mediterran“ predstavio na regionalnoj ICT konferenciji „Info Fest 2012“ održanoj u Budvi.

Prof. dr Ramo Šendelj
Univerzitet Mediteran

10.4 Iskustva Univerziteta Crne Gore u sprovođenju projekta „Razvoj koncepta cjeloživotnog učenja na Univerzitetu Crne Gore“ Development of the LLL Concept at the University of Montenegro - DeLLCo – (511382-TEMPUS-1-2010-1-XM-TEMPUS-SMHES)

Svjesni činjenice da je cjeloživotno učenje (LLL – Lifelong Learning) jedna od tema koje su u Crnoj Gori nedovoljno, ako uopšte, prisutne na nivou visokog obrazovanja, pripremili smo predlog projekta za TEMPUS program u okviru 3. poziva IV ciklusa. U opravdanost takve aktivnosti smo se dodatno uvjerili kroz razgovore sa svim zainteresovanim stranama, od kojih smo dobili potvrdu da u zemlji postoji dobro razvijena praksa, i cjelokupni sistem podrške kroz legislativu i institucije koje se ovom temom bave do nivoa visokog obrazovanja, a naročito srednjeg stručnog obrazovanja. Dodatno nas je ohrabrila i postojeća situacija u EU – značaj koji LLL-u pridaju zemlje EU, kroz konkretne programe i politike same Evropske komisije, i individualne sisteme pojedinačnih zemalja, a sve u skladu sa potrebama.

Projekat je okupio predstavnike različitih ustanova u Crnoj Gori, pored Univerziteta, uključeni su Ministarstvo prosvjete i sporta (Ministarstvo prosvjete i nauke u trenutku prijavljivanja), Zavod za

zapošljavanje Crne Gore, Centar za stručno

obrazovanje i Privredna komora. Takođe, imali smo sreću da poziv za partnerstvo prihvate relevantni EU partneri – Univerzitet u Arhusu (Danska), Univerzitet u Luvenu (Belgija), Univerzitet u Alikanteu (Španija) i tradicionalni partner Univerziteta kroz visokoobrazovne reforme – austrijski WUS.

Projekat je dobio podršku Evropske komisije, i

njegova dvogodišnja implementacija je otpočela 15. oktobra 2010. godine. Ambiciozno zamišljen, imao je prilično obiman niz zacrtanih zadataka, koji su mogli djelovati kao priličan izazov, ne samo za nas, nego i za sve partnere. Treba dodati tome i da je ovo jedan od prvih dva TEMPUS projekata u kojima se kao koordinator javlja Univerzitet Crne Gore. Međutim, vjerovatno zahvaljujući upravo tim dvijema činjenicama, trudili smo se da projekat vodimo uz što je moguće veći proaktivni pristup, konstantno se trudeći da predvidimo moguće prepreke i pronalazimo eventualna rješenja, prije nego do same situacije dođe. Takođe, bitno nam je bilo učešće i doprinos svih partnera, koji su bili uključeni u sve aktivnosti, uključujući i donošenje odluka.

Sa sigurnošću možemo reći da smo uspjeli da izgradimo jako posvećen tim. S tim u vezi, mora se istaći ogromna posvećenost projektu nacionalnih partnera, koji su svojim iskustvom doprinijeli i olakšali sprovođenje projekta, pomogli da uklopimo cijeli koncept ne samo u univerzitetski okvir, već i da ga postavimo kao prirodan dio cjelokupnog obrazovnog sistema Crne Gore. Sa druge strane, partneri iz Evropske unije su sa nama podijelili svoja iskustva, kroz studijske posjete smo imali priliku da steknemo uvid u cjelokupne sisteme LLL-a u njihovim državama. Kako su upravo EU partneri pomenuli – upravo je ta „preambicioznost projekta“, odnosno želja da u dvije godine sprovedemo veliki broj aktivnosti, koji podrazumijeva, između ostalog,

izradu strateškog okvira za uvođenje LLL-a na Univerzitet i definisanje pilot modula za dvije oblasti (primijenjenu fizioterapiju i turizam – odabrane na osnovu značaja i primjenjivosti koje ove dvije struke imaju na tržištu rada, kao i na iskustvu ovih univerzitetskih jedinica u projektima čiji je fokus bio povezivanje sa tržištem rada i prilagođavanje postojeće obrazovne ponude potrebama) bila ona neophodna „sila“ koja je vodila projekat ka uspješnosti.

Uspjeli smo tako da pripremimo strateški dokument kojim je definisano Cjeloživotno učenje na Univerzitetu, a usvojena je i odluka koja je omogućila nesmetano uvođenje ovog koncepta. Pripremljeni su pilot moduli i procedure koje bliže definišu buduću pripremu novih modula. Kako projektom nije bila predviđena i realizacija nastave na dva pomenuta fakulteta, traženo je (i odobreno) produženje projekta, kako bi prvi polaznici bar dio nastave i prakse mogli proći bez ikakvih troškova.

Jedan od bitnih zadataka je bilo i jačanje veze sa tržištem rada. Uspjeli smo da kroz projekat ne samo, kako je pomenuto, ostvarimo dobru saradnju sa ustanovama iz Crne Gore, već i da, opet zahvaljujući naporima naših socijalnih partnera, organizujemo konsultativni proces i kroz fokus grupe sa predstavnicima poslodavaca iz datih oblasti definišemo teme pilot modula. Takođe, napravljeni su i međuinstitucionalni sporazumi sa Zavodom za zapošljavanje i Privrednom komorom. Kao jedan od konkretnih rezultata ove saradnje je, uz podršku Zavoda, i osnivanje Centra za razvoj karijere na Univerzitetu, prvog takve vrste u Crnoj Gori. Centar je za sada i finansijski podržan od strane Zavoda, a dio aktivnosti se zajednički organizuje sa CIPS-om. Dalje, omogućena je i direktna razmjena podataka između Univerziteta i zavoda, vezano za

diplomirane studente, dio njihovog puta nakon završetka studija, kao i podataka o profilima koji nedostaju tržištu rada, odnosno onim u kojima možda i postoji višak stručnjak. To će sve biti od pomoći u daljem planiranju i pripremi obrazovne ponude Univerziteta. Privredna komora je bitna direktna spona sa poslodavcima, čime je olakšana diseminacija rezultata i mogućnosti prema ovim korisnicima. Očekujemo da će u daljoj implementaciji ovakvih modula, ali i pripremi studijskih programa u okviru formalnog obrazovanja, uloga Komore biti još i veća. Centar za stručno obrazovanje je svojim neposrednim iskustvom u implementaciji LLL-a do nivoa visokog obrazovanja doprinio postavljanju sistema. Dosadašnja plodonosna saradnja sa Ministarstvom prosvjete i sporta nije nedostajala ni na ovom projektu. Neprekidna komunikacija i zajednički rad su samo ojačali kvalitet rezultata projekta.

Nekoliko riječi o izazovima u toku same implementacije. Prvo, kako je rečeno – LLL na nivou visokog obrazovanja je prije ovog projekta bila praktično apsolutna nepoznanica, što se tiče legislative i prakse. Međutim, kao dio Strategije razvoja i finansiranja visokog obrazovanja (2011-2020), kao jedan od ciljeva je postavljeno Uspostavljanje modela cjeloživotnog učenja utemeljenog na dobroj međunarodnoj praksi. Ono što ostaje neriješeno jeste procedura akreditacije modula za Cjeloživotno učenje, čija je priprema u nadležnosti Savjeta za visoko obrazovanje. Zahvaljujući posvećenosti Ministarstva, ostvareni su kontakti sa njima i nadamo se da će ovo pitanje biti uskoro riješeno.

Ono što je ostalo kao najveći izazov jeste priznavanje prethodnog učenja i uvođenje odgovarajućih procedura. Imali smo priliku da

se upoznamo sa iskustvima svih EU partnera na projektu, ali i sa primjerima dobre prakse iz Velike Britanije, Francuske, i drugih zemalja. Sistemi variraju od zemlje do zemlje, ponovo postavljeni na konkretnim potrebama. Teško je naći model koji je primjenjiv u Crnoj Gori, u prilog čemu ide i situacija da na nacionalnom nivou mehanizmi, ponovo, postoje do nivoa visokog obrazovanja, ali da je do sada primjena u praksi gotovo zanemarljiva. Zbog svega toga se na neki način stiče utisak da se o ovom pitanju još uvijek ne može govoriti u mjeri u kojoj bi se željelo. Ono što možemo, jeste da saberemo iskustva koja smo stekli, i damo određene smjernice i pokušamo dati predlog modela funkcionisanja u Crnoj Gori.

Ono što je preostalo da se sprovede jeste implementacija pomenutih modula, i na njihovom konkretnom primjeru jaka promotivna kampanja na državnom nivou, kako bi se ideja mogućnosti koje nudi ovakva vrsta učenja približila široj javnosti u zemlji.

Tatjana Knežević
Univerzitet Crne Gore

10.5 Tempus projekat "Innovation and Implementation of the Curriculum Vocational Studies in the Field of Digital Television and Multimedia"

Ubrzani razvoj digitalnih tehnologija uslovio je značajan napredak u oblasti multimedijalnih sistema. Globalni procesi digitalizacije omogućili su pojavu novih disciplina usmjerenih na usavršavanje procesa prenosa digitalnih podataka. Digitalni mediji su prisutni u svakodnevnom životu, od računara, TV i radio produkcije, obrade slike i govora, do moderne umjetnosti kao što je fotografija. Možemo sa sigurnošću reći da su multimedijalne tehnologije danas zastupljene u gotovo svim sferama društva. Naime, multimedijalni sistemi nalaze značajnu primjenu u prenosu podataka preko interneta, edukaciji (Distance Learning), medicini, komunikacijama i kompresiji podataka u cilju lakšeg procesiranja istih. Oni su osnova razvoja internet telefonije, internet televizije, video konferencija, kao i grafičkog i web dizajna. Ono što su nekad bili računari i računarske tehnologije, danas je preraslo u novi i savremeniji oblik koji se nazivaju multimedijalne tehnologije, a one ujedno uključuju i sve prvobitne informacione i komunikacione tehnologije. Aktuelni svjetski i evropski trendovi u obrazovanju

diktiraju otvaranje studija koje bi u potpunosti bile posvećene izučavanju multimedijalnih signala, sistema i naprednih tehnologija u multimedijama. Ovo je osnovni motiv i ideja ugrađena u okviru Tempus projekta pod nazivom "Innovation and Implementation of the Curriculum Vocational Studies in the Field of Digital Television and Multimedia", a čiji partnerstvo sačinjavaju Visoka škola elektrotehnike i računarstva iz Beograda, Visoka poslovno-tehnička škola strukovnih studija iz Užica, Elektrotehnički fakultet Podgorica UCG, Radio-difuzni centar Crne Gore, Tehnički Univerzitet Gabrovo Bugarska, Nacionalni politehnički institut Grenoble, EPOKA Univerzitet Tirana i Alexander Moisiu Univerzitet Dures, Univerzitet Ljubljana, Zajednica elektrotehničkih škola Srbije, Radio televizija Srbije, TV Lav.

Novi studijski programi podrazumijevaju nove oblike učenja, koji će podstaći razvoj interesovanja i sklonosti svakog studenta. Kroz akcioni plan ovog tempus projekta planirano je otvaranje studijskih odsjeka i modula na različitim fakultetskim jedinicama koji su partneri na projektu. Osim toga, projektom je predviđeno otvaranje i opremanje velike regionalne laboratorije za multimedijalne sisteme i TV studia, koji su već u fazi implementacije u prostorijama Visoke škole elektrotehnike i računarstva u Beogradu. U cilju preciziranja i definisanja osnovnih edukativnih ciljeva i principa kojima će se partneri voditi prilikom implementacije novih studijskih programa, tokom protekle godine održani su organizacioni sastanci u Beogradu, Ljubljani, Tirani i Draču, te u Grenoblu.

Kao institucija od posebnog značaja u ovoj oblasti i kao partner na ovom projektu Elektrotehnički fakultet ima za cilj da školuje dovoljan broj stručnjaka sposobnih da prate razvoj multimedijalnih tehnologija u svijetu, i kao takvi daju doprinos razvoju istih u Crnoj Gori u i regionu. U eri sveprisutnosti multimedija, koje su postale predmet globalnog interesovanja u svim prirodnim i društvenim disciplinama, Elektrotehnički fakultet je uložio posebne napore da uvede usko specijalizovane studijske module na akademskim i primijenjenim magistarskim studijama na kojima se izučavali Multimedijalni signali i sistemi. Kurikulumi su definisani u saradnji sa partnerima iz privrede, u prvom radu sa Radio-difuznim centrom CG, kao i stručnjacima iz EU. Uvođenje oba modula je verifikovano od strane nadležnih institucija i akreditovani su tokom protekle godine, a upisani su i prvi polaznici novih studija. Na bazi praktičnog iskustva i renomiranih naučnih publikacija naših profesora, koji su između ostalog autori knjige

„Multimedia Signals and Systems“ objavljene od strane vrhunskog svjetskog izdavača Springer Verlag, članovi laboratorije za Multimedije na Elektrotehničkom fakultetu pripremili su literaturu za izučavanje više različitih disciplina sa obimom od oko 600 stranica. Ova literatura je dostupna i slobodna na korišćenje svim projektnim partnerima.

Aktivnosti planirane za naredni period odnose se na unapređivanje opreme u okviru laboratorije za Multimedije na ETF-u, završetak aktivnosti vezanih za otvaranje regionalne laboratorije, te u skladu sa time i praktična obuka prve generacije studenata.

10.6 Master studije „Obrazovna politika“ na Filozofskom fakultetu u Nikšiću

Studijski program na postdiplomskom – master nivou, Obrazovna politika, uspostavljen je 2011. g. na Filozofskom fakultetu u Nikšiću. Program je kreiran kao rezultat TEMPUS projekta Education Policy Study Programme in Serbia and Montenegro ([HYPERLINK "http://tempus-epsp.com/"](http://tempus-epsp.com/) <http://tempus-epsp.com/>). Tri partnerska univerziteta u Srbiji takođe su pokrenula sličan program, a sve uz podršku prestižnih evropskih univerziteta – Univerziteta u Ljubljani, Univerziteta Arhus iz Danske i Katoličkog univerziteta u Luveni iz Belgije, kao i obrazovnih vlasti u Crnoj Gori i Srbiji. Rukovodilac studijskog programa u Crnoj Gori je prof. dr Saša Milić a predavači su bili profesori sa Univerziteta Crne Gore, Univerziteta u Beogradu i Univerziteta u Kragujevcu, uz gostovanje profesora iz Ljubljane i Luvena.

Prva generacija studenata, njih 25, upisana je studijske 2011/12. godine. Polaznici ovog novog programa povezali su različite generacije; od iskusnih profesionalaca iz obrazovnih vlasti, profesora i nastavnika, do tek svršenih diplomaca, što je bila jedna od njegovih važnih prednosti. Treba naglasiti da je studij Obrazovne politike, pored studija socijalne politike na Fakultetu političkih nauka, jedni studijski program u Crnoj Gori koji pokriva oblast javne politike te je, sigurno, popunio značajnu prazninu u crnogorskom visokoobrazovnom sistemu i resursima postojećeg znanja. Njegov cilj, kako je to zacrtano u projektu, jeste da doprinese reformi obrazovnih sistema Crne Gore i Srbije putem poboljšanja i jačanja profesionalnih kapaciteta za razvoj i sprovođenje obrazovne politike.

Iskustva studiranja obrazovne politike

Počevši od provokativnih predavanja prof. Jelene Teodorović iz Beograda koja nas je na predmetu Instrumenti obrazovne politike izazvala da razmišljamo zašto je nešto problem u obrazovnom sistemu i kako to možemo da dokažemo, mi studenti učili smo šta znači politika zasnovana na činjenicama, kako doći do činjenica, kako izgleda ciklus politika, od planiranja do evaluacije, zašto obrazovne politike propadaju – a koji su faktori koji osiguravaju uspjeh i na kraju kako se piše predlog obrazovne politike.

Kod prof. Vučine Zorića, na predmetu Uvod u obrazovnu politiku, saznali smo ili se podsjetili kakav je okvir obrazovne politike Evropske unije, koji su elementi kvaliteta u obrazovanju, šta je evropski i nacionalni okvir kvalifikacija, koje su kompetencije potrebne u savremenom društvu. Takođe smo se bavili i nekim filozofskim pitanjima, poput smisla obrazovanja, odnosa pedagogije i filozofije, kritičkim pogledima na „društvo znanja“, potrebom za promjenom obrazovne paradigme.

Na predmetu Metode istraživanja u društvenim naukama, prof. Miloš Bešić nas je opskrbio znanjem i priličnom dozom entuzijazma iz statistike i upotrebe statističkih programa za sprovođenje empirijskih istraživanja.

U prvoj godini sprovođenja studijskog programa, u skladu sa pokazanim interesovanjima studenata, realizovana su dva usmjerenja, Komparativna obrazovna politika i Obrazovanje za društvenu pravdu. Kako sam ja lično pratila prvo usmjerenje, nadalje ću govoriti o predmetima na ovom smjeru.

Prof. Saša Milić bio je predavač na predmetu Komparativna obrazovna politika. Uz izvrsnu metodiku uspio je da izvuče mnogo postojećeg znanja iz nas, studenata, ali i da nas brižljivo vodi ka savremenim saznanjima, koristeći nove naučne izvore, aktuelne regionalne i međunarodne projekte, a takođe – što je posebna vrijednost ovog kursa – i saradnju sa istaknutim kolegama iz inostranstva, prof. Pavelom Zgagom i prof. Martenom Simonsom.

Prof. Miomir Despotović iz Beograda prenio nam je znanja iz Ekonomike obrazovanja, stalno nas podsjećajući da su velike ideje sjajne, ali da moramo razmišljati koliko njihova realizacija košta i otkud da se plati. Povraćaj uloga u obrazovanje, za državu i za pojedinca, bile su glavne teme na ovom kursu.

Gotovo svi studenti redovno su pratili predavanja i završili svoje obaveze u pogledu pisanih radova i ispita, a sada su u fazi izrade radova za izborne predmete i master rada.

Ukupno uzev, studij je bio solidno organizovan –

uz neke nedostatke koji su normalna posljedica prve studijske godine, i omogućio je postizanje obrazovnih ciljeva koji su na početku postavljeni.

Studijska posjeta Katoličkom univerzitetu u Luvenu

Nakon položenih ispita, pet najuspješnijih studenata iz Crne Gore i deset iz Srbije bilo je nagrađeno studijskom posjetom partnerskom univerzitetu u Luvenu, od 5-16. novembra 2012. g. Za nas je to bila izuzetna prilika da se upoznamo s obrazovnim sistemom Flandrije, posjetimo brojne institucije – od vrtića do Ministarstva obrazovanja, i razgovaramo sa mnogim stručnjacima iz flamanskog, vrlo razgranatog i uspješnog obrazovnog sistema. Najjači utisak o ovom obrazovnom sistemu za mene lično je bio princip autonomnosti obrazovnih institucija, uz samoorganizovan sistem koordinacije unutar nevladinih obrazovnih mreža i kontrolu kvaliteta od strane Ministarstva. S druge strane, sloboda obrazovanja svakako da nije anarhija, već sistem zasnovan na poštovanju vrijednosti o kojima postoji diskusija i dogovor. Upečatljiv je takođe i sistem prenosa odgovornosti – često nazivan decentralizacijom – od nivoa Ministarstva ka mrežama, od mreža ka školama i direktorima, od direktora ka predmetnim aktivima, nastavnicima i na kraju, učenicima. Demokratsko učešće, kultura razgovora, promišljanja, istraživanja i vrednovanja bitni su razlozi zašto flamansko obrazovanje uživa veliko povjerenje u društvu i postiže odlične rezultate u međunarodnim uporednim analizama.

Izdvojiću jednu epizodu iz posjete osnovnoj školi u kojoj se realizuje metodska nastava. Postoje samo dva klasična predmeta, matematika i maternji jezik, dok se ostali ciljevi kurikuluma ostvaruju putem projektne nastave. Razgovarali smo sa učiteljicom drugog razreda koja nam je objašnjavala kako projekte realizuju sa oko 50 učenika iz dva do tri odjeljenja različitih razreda. Projekti traju po nekoliko nedjelja, svako ima svoju ulogu a završavaju se javnim prezentacijama u kojima učestvuje lokalna zajednica. Na naše pitanje kako postižu disciplinu i odgovornost, koja je vidna i na redovnim časovima i na hodnicima, učiteljica je rekla da razlog vjerovatno leži u tome što nastavnici odgovornost učenicima prenose i to na demokratski način. Na primjer, kada se bira tema projekta, svi učenici dobijaju mogućnost da, nakon nekoliko dana razmišljanja i diskusije s roditeljima, predlože temu na kojoj će velika grupa učenika raditi u narednom periodu. O svim predlozima se anonimno glasa i, naravno, realizuje se onaj koji je dobio najviše glasova. Zatim, na

osnovu sposobnosti učenika dodjeljuje mu se uloga u kojoj on najbolje može da se ostvari. Ponekad se radi upravo suprotno – uloga se dodjeljuje kako bi se stimulisale neke prigušene sposobnosti učenika, uz pojačano vođstvo nastavnika. Na taj način, sva djeca učestvuju u projektu koji je njima bitan, blizak, važan.

Na kraju, željela bih da istaknem gostoprimstvo našeg domaćina, profesora emeritusa Jana Van Dama sa Fakulteta za psihologiju i obrazovanje koji nam je osmislio sadržajan program i bio srdačan i brižan domaćin. Između časova španskog jezika i istorije Luvena koje pohađa u penzionerskim danima putem programa cjeloživotnog učenja u svom gradu, bio je na raspolaganju da nas otprati u svaku posjetu, diskutuje sa nama, obezbijedi sve praktične informacije i na kraju, da se oprosti uz kriglu piva iz domaće proizvodnje u čuvenoj luvenskoj pivnici Domus.

Iz mog ličnog iskustva praćenja studijskog programa realizovanog kroz međunarodnu saradnju posredstvom TEMPUS programa, zaključila bih da ovakav način studiranja nosi brojne prednosti. Povećan je korpus znanja i iskustava sa kojima su studenti u dodiru i čini da se, studirajući u Crnoj Gori, zaista osjećate kao evropski student.

Branka Žižić

Zaposlena u Ministarstvu nauke

Student prve generacije Obrazovne politike

European Commission
TEMPUS

